

Заснаваная ў 1906. Адноўленая ў 1991. Выходзіць у пятніцы

АЛІМПІЯДА - 2004

Хлопцы, імпэтней!

Пяты дзень Алімпіяды прынёс Беларусі першыя медалі — ня ў самым прэстыжным відзе. Штангістка Ганна Бацошка і Тацяна Стукалава (на здымку) занялі 2-е і 3-е месцы ў вагавай катэгорыі да 63 кг, узняўшы 242,5 і 222,5 кг адпаведна. У рыўку Г.Бацошка паставіла сусветны рэкорд (115 кг). Г.Бацошцы — 23 гады, Т.Стукалавай — 28. А штурхальнікі ядра, ад якіх у сярэдзі таксама чакалі перамогі, не далі рады. Пра Алімпіяду — **старонкі 3, 11.**

Аляксей Шэін

Хрысьціянін у палітыцы. Гутарка з сэрыі «Пакаленьне пехт».

старонка **6**

Край лясных бровараў

Вандроўка зь Сяргеем Харэўскім.

старонка **13**

Закапанае жыцьцё

Тыпалёгія беларускіх дачнікаў.

старонка **14**

Рэфэрэндуму — так!

Старонка 2.

КУЛЬТУРА

Наваградкаў узалі ў аблогу

Праз моцны цыклён рыцары (на фота справа) дэманстравалі сваю спраўнасьць 10-ці, а не заплянаваным 50 тысячам глядачоў. Фэсты ў Наваградку і Готляндзе, іншыя падзеі культуры — **старонка 8.**

З УСЕЙ КРАІНЫ

Аквапарк на Полаччыне

Кіраўніцтва Наваполацкаў плянуе пабудаваць самы вялікі ў Беларусі аквапарк у Баравусе-1 — былым вайсковым гарадку, які знаходзіцца ад нафтагорату за 10 км. У пасёлку знаходзіцца маляўнічае возера Велья, вакол — бор. Найперш мяркуецца мадэрнізаваць мясцовую кацельню, бо аквапарк — энэргаёмсты аб'ект. Будаваньне мае доўжыцца пяць гадоў. Аб'ект зробіць крыўскі край больш прывабным для турыстаў.

Васіль Кроква, Полацак

Іншыя паведамленьні — **старонка 5.**

Першыя вынікі выбараў

Бізнэсоўцаў-дэпутатаў Мікалая Скутава і Аляксея Ваганаву ў наступнай палачыне будзе.

Пастаўская выбарчая камісія адмовіла ў рэгістрацыі ініцыятыўнай групы дзейнага дэпутата Мікалая Скутава, які быў генэральным дырэктарам ЗАТ «БелРосУкрнафта», ЦВК пачывердзіла рашэньне акруговай камісіі. Вядомы ж бізнэсвец Аляксей Ваганаву, старшыня камісіі грашовая-кредытнай палітыкі

Працяг на старонцы 3.

«Нешта ў вас, таварыш конюх, усе кабылкі цёмныя!» Улады імкнуцца абмежаваць кантакты кандыдатаў з выбарцамі.

СКАНДАЛ

Суд выратаваў Inco-Food ад банкруцтва

Польская фірма Inco-Food — рэзыдэнт свабоднай эканамічнай зоны «Берасьце». Карыстаючы з гэтага, Inco-Food наладзіла ў СЭЗ вытворчасць мясных вырабаў з прывазной польскай сыравіны. Мяса захоўвалася ў маразільніку, які таксама месціцца на тэрыторыі СЭЗ, але належыць беларускай фірме, якая фармальна не рэзыдэнт СЭЗ. Мытнікі падалі пазоў у суд. Берасьцейскай раённы суд прызнаў гэта парушэньне мытнага заканадаўства і прысудзіў канфіскацыю мяса на суму \$1,8 млн і штраф. Гэтае рашэньне давала мытнікам падставы патрабаваць мыта й з усіх папярэдніх партыяў сыравіны, што прывяло б да банкруцтва фірмы.

Распродаж мяса меў адбыцца 12 жніўня і быў адкладзены да разгляду справы судом вышэйшай інстанцыі толькі дзякуючы ўмяшаньню віцэ-прэміера Польшчы Ежы Гаўснэра. 17 жніўня Берасьцейскай абласны суд скасаваў рашэньне раённага. Узамемні з Польшчай уладам даражэйшыя за даляры.

АП

КАЛЯНДАР

Яблычны Спас

Усё ж такі бульба — амэрыканка. І нашы продкі яшчэ гадоў 150 таму называлі яе «чортавым яблыкам», процістаўляючы яблыку лодзькому і боскаму. Апошні, як у той казцы, з пракаветных дакалімаваў часоў каціўся па сыяжыніцы побач зь беларусам. І Скарына, вырашаючы ў Кракаў, ня мог ня кінуць у заплечнік пару штрыфляў з-пад старой дзедавай яблыны; а Барбара, злавіўшы позірк брата Мікалая, вядома ж, падала малодму каралю Жыгімонту аж празрыстую наліўную папярочку.

Нашы яблыкі — чароўны флякон, у якім прырода збалансавала вітаміны, цукры й фенолаксылоты, неабходныя для добрага абмену рэчываў, яснасьці розуму і сілы. Таму іх з такім імпэтам сушаць, мочаць, вараць, пякуць, хаваюць на зіму (паспрабуйце захаваць банан). Але найбольш яблыкі ядуць так — шчыпаючы проста зь яблыні. А яшчэ яблыны — найлепшы меданос. Так што мёд, якім мы часам ласуемся, — таксама яблычны.

Школам вясковым куранят на адкорм

Дырктар адной з вясковых сярэдніх школ не бяз горычы паведаміў, як днямі яму пазванілі з раённага аддзелу адукацыі і далі наказ: прыняць на адкорм 50 куранят мясной пароды, камбікорм завязуць, усё астатняе — ягоны клопат на час летніх вакацый. Калі ён запярэчыў, то яму напамінілі, што ў РАА ёсць намер забяспечыць маладняком птушкі на адкорм і іншыя школы. А мой суразмоўнік успомніў, што нешта падобнае яны перажылі пры Хрушчове, калі ім даводзілі заданьне вырасьціць на прышкольным участку ня меней за 50 сотак кукурузы і адкарміць двух-трох парсючоў, каб дагнаць Амэрыку па вытворчасці мяса. Як відаць, адміністрацыяна-камандны сьверб 60-х гадоў мінулага стагоддзя зноў не дае спакою ўладам. Вядома, тут праглядваецца ініцыятыва не раённага аддзелу адукацыі, а менскай «вэртыкалі» — тых, хто без каманды ў «нізы» не ўяўляе свайго жыцця.

Міхась Кутнявецкі, Слуцк

Іншыя паведамленьні з усёй краіны — на старонцы 5.

ПОШТА РЭДАКЦЫІ

Пра нашых спартоўцаў

Агідна было глядзець, як на адкрыццях Алімпіяды члены Беларускай каманды махалі ў тэлекамеры лухашэнкаўскімі сьцяжкамі — з радаснымі тварамі. Пэўна ж, калі б нехта зь іх адмовіўся ўзяць такі «сцяжок» у рукі — наўрад ці да яго (яе) былі б прымененыя нейкія рэпрэсіўныя за-

хады. Але ні ў кога, напэўна, і думкі такой ня ўзьнікла. Зрэшты, гэта аксіёма — спорт амаль заўсёды служыць рэжыму (пры дэмакратыі — дэмакратыі, пры дыктатуры — дыктатуры).

Сяргей Навумчык,
намесьнік старшыні
Рады БНР

Іншыя лісты, водгукі й камэнтары — старонка 10.

З УСІХ СТАРОН

Нямецкі мяккі знак

Нямецкая правапісная рэформа можа паслужыць добрым прыкладам таго, як нельга абыходзіцца з мовай, а таксама вылучае пытаньні, на якія трэба будзе шукаць адказы і беларусам. Ці можа мова жыць без адзіных арфаграфічных нормаў? Паўстае дyleма паміж адзінствам правапісу (але ў гэтым выпадку мове і яе носьбітам навязваецца пэўная штучная норма) ды вольным разьвіцьцём мовы (тады ў правапісу няма адзінства, што стварае праблемы пры вывучэньні мовы ў школах). У адрозьненне ад нямецкага падыходу ангельская мова падае прыклад існаваньня некалькіх варыянтаў правапісу. Камэнтар Сяргея Вінаградова — старонка 10.

А Б В Е С Т К А

Працяг традыцыяў
Беларускага ліцэю!

Выкладнікі, што працавалі ў Беларускам ліцэі, падрыхтоўць Ваших дзяцей да паступленьня ў найлепшыя ВУН Беларусі й замежжа.

Вучням школ, якія закончылі сёлета 7 класаў, прапануюцца бясплатныя кансультацыі ды платныя курсы па ўсіх дысцыплінах сярэдняй школы (праграмы ліцэю). Курсы, якія ладзіць індывідуальны прадпрыемальнік Грыневіч Ю.М. (пасьведчаньне №190553728, выдадзенае Менгарвыканкамам 15.07. 2004 г.), разьлічаны на чатыры гады напружанай працы!

Аховтых атрымаць *эўрапейскую адукацыю па-беларуску* запрашаем тэлефанавачы: 8-029-629-59-03, 8-029-639-27-15, 8-029-633-48-59.

Увазе прыватных распаўсюднікаў

«Нашу Ніву» для распаўсюду па цане 550 рублёў можна купіць у краме УП «Марат». Менск, вуліца Інтэрнацыянальная, 11А, 2-гі паверх. Ад 9 да 17, перапынак ад 13 да 14, тэл. 226-87-99.

Рэфэрэндуму — так!

Менавіта рэфэрэндум здольны надаць другое дыхальнае апазыцыі. Тады яна здолее адсыць ад «лямпачак» да галоўнага палітычнага пытаньня, па якім яе пазыцыя супадае з думкай большасці беларусаў. А ў выніку гэтага рэфэрэндум можа дапамагчы апазыцыі «выцягнуць» і перадвыбарную кампанію — ператварыць яе ў агульнанацыянальную пад лэзунгам «не трэцяму тэрміну». Зрэшты, акурат таму я моцна сумняваюся, што рэфэрэндум усё ж такі будзе назначаны на 17 кастрычніка, мяркую палітолаг Віталь Сіліцкі.

Парлямэнцкія выбары ўжо на пачатку іх правядзеньня набылі фармат, які няцяжка было прадбачыць. За тры месяцы да абвешчання выбарчай кампаніі нам паведамілі, колькі каго будзе ў складзе палаты прадстаўнікоў трэцяга скліканьня, а за каго ніхто ніколі не прагаласуе. Пры гэтым дзеля пэўнасьці пачалі «зачыстку». За два месяцы паказалі «сапраўднае аблічча» тых, каго прадрыктаваны ўладамі расклад не задавальняе. За месяц правялі нараду,

дзе расстумачылі, каму, што і як рабіць. Калі выбары нарэшце былі абвешчаны, папулярна расстумачылі, чаму народ будзе галасаваць менавіта так, як трэба. Для большай пэўнасьці нягледзячы пачалі асякаць у масавым парадку яшчэ на этапе рэгістрацыі ініцыятыўных груп — гэта пакуль што галоўнае ноў-хаў сёлетняй кампаніі. Каб зразумець, што будзе далей, дастаткова правесці лінію «па нарастаючай».

Ці гатовая была да ўсяго гэтага апазы-

цыя? Ілюзіі, безумоўна, было няшмат. Улічваючы, у якіх умовах апанітам уладаў прыходзіцца дзейнічаць, папракаць іх таксама амаль няма за што. Бо справа нават не ў стратэгіі, а ў тактыцы ды тэхналягіях. Палітыка па-беларуску (ці, больш дакладна, па-лукшэнкаўску: былі ў нас і лепшыя часы) вымагае большага, чым здольнасьць пераканць выбаршчыкаў у тым, што ваш кандыдат — самы-самы.

Хаця, безумоўна, з пункту гледжання стратэгіі і тактыкі пэўныя прэтэнзіі можна было б выказаць. Аўтар гэтых радкоў ня раз і ня два на працягу папярэдняга году казаў (у тым ліку і на старонках «НН»), што да парлямэнцкіх выбараў варта ня толькі рыхтавацца, як да баёў бяз праваілаў, але яшчэ і ўсьвядоміць, дзеля чаго апазыцыі патрэбны гэтыя выбары.

Працяг на старонцы 4.

Новая кніга Калінкінай

Святлана Калінкіна сышла з пасады галоўнага рэдактара «Беларуской деловой газеты». Яна чарговы раз зьбіраецца пісаць кнігу. Папярэдняю кнігу «Выпадковы прэзыдэнт» Калінкіна напісала ў суаўтарстве з Паўлам Шараметам летась — падчас вымушанага адпачынку, калі выхад «БДГ» быў прыпынены на тры месяцы. Паводле нашых зьвестак, той выдалены ў Расіі том выклікаў моцнае раздражненьне сярод лухашыстаў. Новую кнігу Калінкіна таксама піша ў суаўтарстве з Шараметам (на фота — разам). Кажы, што кніга будзе публіцыстычнай, пра Беларусь. «Але яе зьяўленьне — гэта справа не аднаго тыдня і нават ня месяца», — зазначае Калінкіна.

Галоўным рэдактарам «БДГ» зноў стаў Пятро Марцаў. Ён кажа, што пакуль ня бачыць кандыдатуры, вартай узначаліць калектыв «БДГ», таму кіруе газэтай сам. Пра сыход Калінкінай ён гаворыць неахвотна: «Яна напісала заяву пра сыход, я не прычыў. Можна напісаць, што сышла з узамнай згоды». Марцаў адмаўляе палітычны матывы пры зьмене галоўнага рэдактара.

АШ

IN MEMORIAM

У 1985 годзе, калі я ўпершыню прачытаў у «Encyclopedia Britannica» пра ягоны «Скуты розум», мне было цяжка паверыць, што ён яшчэ жыве. Сёньня ня менш цяжка ўявіць, што ён ужо адышоў.

WWW.BIBLIO.ORG

Чэслаў Мілаш

Апошнія 15 год Мілаш быў з намі. На пачатку 90-х ён арганічна ўпісаўся ў стыль і настрой віленскай «НН». Ягонае «Вялікае княства Сіліцыянін» знайшло сябе побач з «Бабілёнскай бібліятэкай» Борхеса, кельцкімі лябрынтамі Мэры Марон, панам Блішчанскім Лесьмяна. А яшчэ Эдгар По, Кундэра, Гэрбэрт ды іншыя. Мілаш выдавочна быў *наш*.

Таму, калі ў Сэйнах на Сярэднэўрапейскім форуме культуры Сакрат Яновіч пасадзіў мяне сам-насам зь Мілашам, на «паўтадзінкі», я не асабліва ўразаўся. Мы размаўлялі пра *нашу* Літву. Было пэўнае сугучча, была й насырага.

Для нас абодвух *нашая* Літва была сном. Але для яго гэты сон быў дзіцін-ным, салодкім, прамінулым. Сном каранёў і глебы, радзіннага майткю. Для нас

жа Літва была тады адной з магчымых будучыня, яна сачылася з будучыні як атрутная спакуса. Мілаш імкнуўся захаваць памяць пра тых, хто лічыў гэтую зямлю сваёй. Мы ж спрабавалі зьмяніць канон культуры, якая ў сваім народніцкім паходзе адвучылася сьніць салодкія сны.

У 30-я ён пісаў катастрафічныя вершы і хацеў быць сучасным. І таму марыў вырвацца з задушлівай крэольскае атмасфэры міжваеннага *Wilno*. Пакуль не натрапіў у Парыжы на свайго дзядзьку Оскара Мілаша з Чарэў, зь беларускай галіны роду. Паэта, містыка, літвамана, кабаліста. Які навучыў яго, што ў кожнага свой час і свая сучаснасьць. У 70-я, у каліфарнійскім Бэрклі, ён выразыў быць верным. І таму пісаў пра гэтае самае *Wilno*, пра даліну

Чэслаў Мілаш Сэнс

— Калі я памру, я ўбачу падшэўку сьвету. Зь іншага боку, за тэгам, гарою й заходам сонца. Сапраўдныя знакі, што прагнуць, каб іх расчыталі. І зробіцца слухным усё, што было няслухным. І зробіцца ўцінным усё, што было няўцінным.

— А калі няма ніякай падшэўкі сьвету? Калі дрозд на галіне — гэта зусім ня сымбаль, проста дрозд на галіне, а дзень і ноч. Настаюць па чарзе і ня дбаюць пра сэнс, і нічога няма на зямлі, апроч гэтай зямлі?

Калі нават і так, усё адно застанецца Слова, абуджае ў нетрывах вуснах, Што бязьці і бязьці, настомны пасланьнік, У міжзорных палэх, у вірох галактык, І крычыць, і гукае, і пратэстуе.
1991

Пераклад з польскай Андрэй Хадановіч

Ісы, пра цывілізацыю, якая прамінула і якая наўрад ці, як ён уяўляў, на другім канцы сьвету была камусьці цікавая. Пасьля канца камунізму ён хацеў быць карысным. І прахыў яшчэ 15 доўгіх год. Падарожжы, канфэрэнцыі, сустрэчы, размовы. Новая кнігі, новыя пераклады. Калі ў Менску выходзіў ягоны «Скуты розум», ён напісаў прадмову для беларускага чытача. Да ягонага здзіўленьня гэтая «амаль выпадковая» кніга ва Ўсходняй Эўропе усё яшчэ была актуальная. А ён так хацеў, каб пра яе «забылі».

Мне таксама хочацца назаўсёды забыцца на «Скуты розум». І тады Мілаш застаецца для мяне зь іншай кнігай. «Зямля Ульроу». У ёй іншы Мілаш. Несучасны, некарысны і неактуальны. Жывы.

Ігар Бабкоў

ТЭНДЭНЦЫ

Першыя вынікі выбараў

Працяг са старонкі 1.

і банкаўскай дзейнасці ПП НС, «сам вырашаў» на выбары не ісьці.

У той самы час без праблем прайшлі рэгістрацыю ініцыятыўныя групы ўсіх сяброў допункай групы «Рэспубліка». Канкурэнтам У.Парфяновіча ў Чкалаўскай акрузе №98 можа стаць ганаровы старшыня АГП Станіслаў Багданкевіч, які ўжо абіраўся ў гэтай акрузе ў Варжоўны Савет 13-га склікання.

Вінцук Вячорка балатуецца ўва Ўсходняй акрузе сталіцы, Анатоль Лябедзька — у Сухараўскай. Намесьнік старшыні БНФ Алесь Міхалевіч балатуецца ўва Ўручанскай акрузе, старшыня Рады беларускай інтэлігенцыі Ўладзімер Колас — у Стравленскай акрузе Менску.

Усяго ў выбарчыя камісіі падалі дакумэнты 635 ініцыятыўных груп, але ня ўсе яны былі зарэгістраваныя. Гэта навінка цяперашняй выбарчай кампаніі: упершыню адсейваньне патэнцыйных кандыдатаў пачалося ўжо на першым этапе кампаніі, яшчэ перад зборам подпісаў.

74 ініцыятыўныя групы атрымалі адмовы ад выбарчых камісій. Найбольш пацярапа на гэтым этапе выбараў Народная Грамада — з 50 ініцыятыўных групаў актывістаў гэтай партыі зарэгістраваныя былі толькі 35. ПКБ зарэгістравала ўсе свае ініцыятыўныя групы. АГП і Партыя БНФ страцілі па 3 ініцыятыўныя групы. Самыя бальчоныя страты — Святлана Каралёва (АГП, Менск) і Аляксей Лапіцкі (БНФ, Жодзіна). Сяргей Салах з Барысава, ініцыятыўнай групы якога адмовілі былі ў рэгістрацыі, пасляў зарэгістраваць скарытаваны сьпіс.

Навінкі зьявіліся ў тактыцы дзеяньняў апазыцыйных кандыдатаў. Некаторыя кандыдаты рэгіструюць ініцыятыўныя групы адразу ў дзьвюх акругах — выбарчае заканадаўства гэта дазваляе. Гэтаж, ініцыятыўныя групы Міколы Статкевіча зарэгістраваныя ў Ясенінскай і Каліноўскай акругах Менску. Лідэр камуністаў Сяргей Каліянін балатуецца ў Гомельскай-Навабеліцкай і Менскай-Коласаўскай

Татяна Процька кіруе выбарчым штабам Сяргея Скрабца.

акругах. Пасля рэгістрацыі кандыдат, які балатуецца адразу ў дзьвюх акругах, павінен будзе зьняць сваю кандыдатуру ў адной з іх.

Ня выключана, што зьянятыя кандыдаты будуць вылучаныя паўторна партыйнымі зьездамі.

Перавага вылучэньня праз збор подпісаў — дадатковая магчымасьць агітацыі. Зарэгістраваныя ініцыятыўныя групы ўжо цяпер могуць даць да выбарцаў інфармацыю пра свайго кандыдата. Зьбіральнікі подпісаў з досьведам удзелу ў папярэдніх выбарах кажучь, што колькасьць сабраных за кандыдата подпісаў прыкладна адпавядае колькасьці галасоў за яго на выбарах.

Да 20 жніўня адмовы ў рэгістрацыі можна абскардзіць у Цэнтравыбаркаме і судах. Праўда, пакуль з 10 пададзеных скаргаў ЦВК задаловілі толькі 2 — гарадзеньскіх прадпрыемляўнікаў Валера Леванеўскага (арыштаванага за паклён на прэзыдэнта) і Аляксандра Васільева. Найбольш пацярапаў БСДП-НГ падаваць скаргі ў ЦВК ня будзе, бо лічыць гэта беспэрспэктывным.

Паводле зьвестак ЦВК, сярод зарэгістраваных груп 371 (66,8%) належаць беспартыйным, 51 (9,1%) — АГП, 35 (6,3%) — БСДП (НГ), 32 (5,7%) —

ПБНФ, па 21 (3,7%) маюць КПБ і ПКБ, па 1 — ЛДПБ, зялёныя, Партыя народнай згоды, Рэспубліканская, Аграрная і Патрыятычная партыі.

Максымальна колькасьць прэтэндэнтаў зарэгістраваная ў сямі акругах — Берасьцейскай Цэнтральнай №2 (11 груп), Гомельскай Савецкай №36 (11), Лідзкай гарадзкой №56 (10), Слуцкай №89 (10), Ясенінскай Менскай №101 (11), Коласаўскай Менскай №106 (10), Уручанскай Менскай №109 (11).

На прэсвай канфэрэнцыі ў сэрду на пытаньне, наколькі жосткай будзе канкурэнтная барацьба, старшыня ЦВК Лідзія Ярошына адказала: гэта залежыць ад таго, колькі незаконных грошай будуць выкарыстоўваць кандыдаты. Паводле слоў Я.Ярошынай, ЦВК заплянаваў сродкі на выбарчую кампанію з разьліку 10 кандыдатаў на акругу: «Думаю, больш і ня будзе».

За мяжой для грамадзянаў Беларусі будзе створана 40 выбарчых участкаў. Усе яны будуць прыпісаныя да Купалаўскай выбарчай акругі Менску (дзе месціцца МЗС), па якой вылучацца кандыдатам дзейны дэпутат Уладзімер Навасял.

Алесь Пяткевіч, Аркадзь Шанскі

НАВІНЫ

Расея адмяняе ПДВ для Украіны

Прэзыдэнт Расеі У.Путін падпісаў закон аб пераходзе Расеі на выплату ўскосных падаткаў з нафты і газу пры гандлі з краінамі СНД паводле краіны прызначэньня. Гэта азначае, што прыкладна \$1,2 млрд падаткаў будучь асядаць цяпер ва Украіне і Казахстане. Расея спадзяецца такім чынам прывязаць эканомікі СНД да расейскага рынку. Аднак для Беларусі захавецца цяперашні прынцып сплганьня падатку на даданую вартасьць з нафты і газу паводле краіны паходжаньня, да падпісаньня міжрадавых пагадненьняў аб ўскосных падатках.

Лідэр Абхазіі не ідзе на трэці тэрмін

Прэзыдэнт Абхазіі Ўладзіслаў Ардзінба назваў імя кандыдата, якога ён падтрымае на выбарах 3 кастрычніка. Ён стаў прэм'ер самаабвешчанае рэспублікі Рауль Хаджымба. Канстытуцыя Абхазіі не дазваляе кіраваць крайнай больш за два тэрміны запар.

Польскі рух за Беларусь

Шэраг польскіх палітыкаў і інтэлектуалаў завялі аб стварэньні руху «Польшча за дэмакратычныя перамены ў Беларусі». Сярод іх — рэжысэр Андзей Вайда, старшыня Польскага ПЭН-Цэнтру і экс-міністар замежных спраў Уладзіслаў Барташэўскі, сэнатар і сусьветнавыдамы хірург Зьбігнеў Рэліга.

Ініцыятыва аб ордэне Купалы

Мінкультуры не падтрымала прапонуе ТБМ пра заснаваньне ордэна Янкі Купалы.

Цэнзура на канцэрты

У Мінкультуры распрацаваны праект пастановы, у выпадку прыняцьця якой для канцэртаў патрэбны будзе дазвол камісіі пры мясцовай уладзе. Норма можа пачаць дзейнічаць з 1 верасьня.

Рак наступае

За апошнія 30 год колькасьць выпадкаў захворваньня на рак павялічылася ў Беларусі ў 3—3,5 разы. Гэтую лічбу падалі спецыялісты НДІ анкалёгіі, якія стварылі электронны атлас анказахворваньняў. Асновай сталі зьвесткі пра ўсе выпадкі злых пухлін у краіне з 1965 г. Нейкай геаграфічнай залежнасьцю не прасоўваецца. Укладальнікі атласу цьвердзяць, што Чарнобыль паўплываў толькі на колькасьць раку шчытавіцы. Рост астатніх відаў хваробы ўкладальнікі атласу тлумачаць урбанізацыяй і стрэсам.

МБ; БелаПАН, радыё «Свабода»

«Беларускі гістарычны агледу»-10

«БГА» належыць да таго шэрагу выданьняў, сам факт існаваньня якога натхняе. Нават калі ты не прычэпаеш яго шыткаў, разьлічаны на прафэсіяналаў, ад форзацу да форзацу, ты ведаеш: гэта краіне патрэбна і гэта ў краіне ёсьць. Рэдагаваны Геннадзем Сагановічам «БГА» трывае найвышэйшую плянку гуманітарнага мысьленьня, без банальнасьці і ідэалічнага захаду. Новы 10-ы том насчынены палкімі дыскусіямі (у тым ліку рэдактара з Ігарам Марзалюком дзе Сяргея Запрудзкага з Валерам Булгакавым і Юрасём Бушляковым) і дэтальнымі праітамі (між іншых, Юры Туранок піша пра Фабіан Акіньчыца, а Руслан Камунтанчус — пра падарожжы па Лівне ў XVI—XVII ст.).

А Л І М П І Я Д А

Дурное гэта — плянаваць мэдалі

Ад Алімпіяды ў беларусаў пакуль дыважае ўражаньне. З аднаго боку — ідэалічны прэсінг, плян, завочнае спаборніцтва з героямі жніва, што страшна надакучыла. Зь іншага боку — сфера чыстых эмоцый. Вось у выхадня краіна шчыра хварэла за пажкаватлет Віталія Дзэрбянёва і фэнтавальчычка Зьмітра Лапкеса.

Запомнілася, як апошні ў тайм-аўце двубою за трэцяе месца разгублена пытаў трэнэра: «Што мне рабіць, што рабіць?» Сьтуацыя з Лапкесам агаляла яшчэ адну праблему — брак фінансаваньня. У інтэрвю журналістам Зьміцэр сказаў пра «морар» грашовых праблем. А ў нас заяўляецца пра пільную ўвагу да спорту.

Гісторыя з баксэрам Сяргеём Быкоўскім наагул бязглуздая. Ураджэнец Віцебска прыехаў у Атэны «першым запасным»: ён мусіў замяніць украінскага калегу, якога мэдыцынска камісія не дапусьціла да турніру. Але высветлілася, што ў Сяргея... ТА: «Чарговым беларуска надзея на медаль патанула ў алімпійскіх Атэнах». Ці амаль палітычна-крамольнае: «На беларускіх стралкоў — галоўныя нашы надзеі». Радзьё «Свабода» й «Народная воля» — зь іншага боку брыкад. У аўторак газэта выйшла са зьдэлівам: «Ну дзе, скажэце, мэдалі?»

ных беларускім кіраўніцтвам узнагародзіла. Алена Попчанка ня трапіла ў фінал кароннай дыстанцыі на 200 мэтраў вольным стылем. Макс Мірны і Ўладзімер Ваўчокоў ужо ня возьмуць «заплянаванае» бронзы — яны выбылі ў другім крузе парнага разраду. Дурное гэта — плянаваць узнагароды.

Пра камэнтарараў БТ — Паўла Баранава і Іну Хрушчову — і гаварыць ня хочацца. Хацелася б закрануць іншы аспект. Можна было б зрабіць больш разнастайнай праграму тэле-трансляцыяў па БТ і «Ладзе». Хоць няма там беларусаў, але паказваць гульніявыя віды — футбол, баскетбол, гандбол. Таксама скакчы ў вадку ці спартовую гімнастыку. Але не! Упарта трансляюем малавідовішчуную стральбу, і такой бяды, што беларусы нават у фінал ня выйшлі.

Афіцыйныя мэдыі па-рознаму ўспрымаюць выстугы суайчыннікаў. Поўны трагічнасьці заглавак на Бель-ТА: «Чарговым беларуска надзея на медаль патанула ў алімпійскіх Атэнах». Ці амаль палітычна-крамольнае: «На беларускіх стралкоў — галоўныя нашы надзеі». Радзьё «Свабода» й «Народная воля» — зь іншага боку брыкад. У аўторак газэта выйшла са зьдэлівам: «Ну дзе, скажэце, мэдалі?»

Зьміцэр Лапкес лічыць, што перамагчы яму перашкоділа новая маска, у якой цяжка дыхаць і блага відаць.

Безьліч меркаваньняў на сайце «Прэссбола». Таксама зьбольшага зьдэліва-іранічных. Найбольш трапным падалося выказваньне чалавека, які падпісаўся нікам «Норд»: «Ні ў якім разе не хачу, каб бралі меней мэдалёў... Але гэтыя дні нам паказалі, чаго варгты ўсе гэтыя размовы блазнаў у гарнітурах, якіх нехта прызначаў міністрамі ды іншымі кіраўнікамі...»

Алег Раявев

МУЗЫ — АЛІМПІЙЦАМ

Людка Сільнова Алімпіяда 2004

I
Раскевіць кола дзён трыяда:
Нахненне. Мір. Алімпіяда.
І на далёкай Атэны
Настроім мы свае антэны:
Хто свае ракавіны-вушы,
Хто зьбіка — як мора! — душы...

II
Атэны, грэцкая сталіца, —
Цывілізацыя крыніца —
Напрыканцы нуды і лета
Зрабілася сталіцай сьвету.
Сышліся тут на жатву ў жніўні
Амаль багі і амаль багіні.

III
Яшчэ наперадзе дажнікі.
— Ты чуў апошнія навінкі?
— Ну, як там нашы беларусы?
— Сваё ня ўпусьціць! Не хвалюся!
І балабоніць кожны рады
Пра Адкрыцьцё Алімпіяды.

IV
Якія сіла, дух і тайна
У таго відовішча дызайне!
Вы мудрасьць захавалі, грэкі,
Што скараб — у целе
алавека!
І перад будучыня Тэхна
Яго растраціць будзе грэх нам.

Недатыкальныя

Віталь Тарас

Некалі давалося бачыць фільм (здаецца, італьянскі), які атрымаў прыз на міжнародным фестывалі кароткаметражнага кіно. Фільм сапраўды кароткі, а сюжэт яго вельмі просты. Аднаму заслужанаму генералу прысвойваюць самую высокую ўзнагароду. Калі яму ўручаюць ордэн у адмысловай каробачцы, састарэлы генерал адчувае сябе на вяршыні шчасця. Да выступу з ганаровай трыбуны з урачыстай прамовай у яго застаюцца лічаныя хвіліны, і тут генерала падводзіць страўнік — арганізм яна вытрымаў эмацыйнай напружкі. Генерал ідзе ў прыбыральню і там, седзячы на ўнітазе, дастае сваю новую бліскучую пацку, каб паловавацца на яе. Раптам ордэн выслязвае з рук. Генерал спрабуе злавіць яго, але праз нягарабны рух той правальваецца ва ўнітаж. Генерал закасае рукавы... Тым часам высокая публіка і салдаты чакаюць генерала. Праходзіць дзесяць хвілін, дваццаць... Нарэшце генерал з'яўляецца на публіцы — потны, з перакосаным тварам, увесць з галавы да ног у г... У бруднай руцэ яго зьяе зорка.

Зразумела, гэта карыкатура. Варта заўважыць пры гэтым, што вайскоўцы, асабліва генералы, даўно сталі ўлюбёнымі персанажамі карыкатурыстаў ва ўсім свеце. Генерал — гэта такая тупая агрэсіўная жывёліна ў мундыры, укрытая поўсцю. У яго з пашчы капае сльзіна, а ў руцэ заціснуты ўсе віды зброі, улучна з дручком.

Прыкладна так савецкія карыкатурысты малявалі гітлераўскіх, а потым і натаўскіх афіцэраў. Савецкі афіцэр-мядзведзь на амэрыканскіх карыкатурах выглядаў, зрэшты, на большым інтэлектуалам.

З другога боку, генералы заўсёды плацілі штацкім узаемнасцю. Штафірка — гэта самае мяккае азначэнне для тых, хто ня носіць вайскавой вопраткі, ня можа разабраць аўтамат і ня ведае статуту. Мабыць, гэтая ўзаемная варажасць засталася з таго часу, калі грамадства падзялялася на касты і прадстаўнік касты ваяроў ня мог сесці ў прыбыральню побач, скажам, з якім-небудзь гандлярком.

Кастаў нідзе, апрача Індыі, ужо няма. Каставасць засталася. Нездарма існуе жарт, што сын адмірала ня можа стаць генералам — толькі адміралам. Аднак без усялякіх жартаў трэба прызнаць, што, калі нейкая частка грамадства жыве на асобным, можна сказаць, ваенным становішчы, яна адасабляецца ад грамадства, зачыняюцца ад яго. Ад няведання нараджаюцца міты. Як пра іудэяў цёмныя людзі казалі, што яны нібыта п'юць кроў хрысціянскіх немаўлят, гэтаксама людзі, далёкія ад войска, любяць распытваць пра надзвычайна маральна якасці афіцэраў.

У 60-я гады мінулага стагоддзя, з якімі супала маё дзяцінства, некалькі разоў давалося чуць ад дарослых байку пра афіцэра, які ў гэтыя падчас опэрнага спэтаклю пусьціў сабе кулю ў лоб праз тое, што ён гучна пукнуў (чамусьці таго афіцэра называлі

Калі яго не пускаюць у Эўразьвяз, нагадаваючы аб маральнай (прынамсі маральнай) адказнасці за зьнікненне людзей, ён пачынае абурана гаварыць аб прэзумпцыі невінаватасці. Ці была ў зніклых магчымасць нагадаць сваім катом аб той самай прэзумпцыі?

то вугорскім, то польскім, але ніколі — савецкім).

Зноў жа, калі гаварыць сур'ёзна, ад людзей у вайскавай вопратцы, надзеленых зброяй і ўладай над іншымі людзьмі, іншыя людзі чакаюць не гераізму, але адказнасці ды акуратнасці ў выкананні сваіх абавязкаў. Вернасьць сваёму абавязку, са зразумелых прычынаў, лічыцца галоўнай вартасцю афіцэра. Кепска, калі вернасьць абавязку застаецца адзінай вартасцю. Эсэсаўцы ў канцэнтрацыйных лягерах таксама выконвалі свой абавязок. Аб вернасьці фюрэру, субардынацыі й выкананні загадаў гаварылі ўсё без выключэння падсудныя афіцэры Вэрмахту на Нюрнбэрскім працэсе.

Хіба не выконвалі свайго абавязку афіцэры НКВД, якія камандавалі расстрэлімі тысяч бязьвінных людзей у Курапатах? Афіцэры, што атрымлівалі «расстрэльны» пісталет, які выдаваў пад распыску (калі верыць аўтэлітаваным дакумэнтам) нехта Лапацік, таксама, урэшце, толькі «прыводзілі загад у выкананьне».

Паньцё афіцэрскага гонару, калі за ім нешта сапраўды калісьці стаяла, у наш час знадаць шырока распылюцца. Расейскі палкоўнік Буданаў, які сваімі рукамі задзьмуў чачэнскую дзяўчыну падчас допыту, ня толькі не пусьціў сабе кулю ў лоб, але ахвотна цяпер косіць пад дурня на судовым працэсе й скардзіцца на галаўны боль. А тым часам вялікая частка расейскай публікі лічыць яго героем і гатовая насіць на руках. Чаго можна было ча-

каць ад грамадства, якое фактычна дало сваім вайскоўцам нефармальную санкцыю на забойства мірных жыхароў, на здэск і гвалт над людзьмі толькі за тое, што яны чачэнцы?

Ці можна гаварыць аб гонары афіцэра, адказнага, ні больш ні менш, за ўнутраныя справы краіны, у тым ліку — хача б паводле сваёй пасады — за зьнікненне вядомых людзей, які моўкі прымае новую высокую пасаду? А потым — мабыць, таксама ў знак прызнання былых заслуг — яго прызначаюць кіраваць спортам, і ён з імпэтам пачынае камандаваць спартоўцамі. А потым, калі яго не пускаюць у адну з краін Эўрапейскага Зьвязу, нагадаваючы аб маральнай (прынамсі маральнай) адказнасці за зьнікненне людзей, ён пачынае абурана гаварыць аб прэзумпцыі невінаватасці.

Ці была ў зніклых магчымасць нагадаць сваім выкрадальнікам і катом аб той самай прэзумпцыі?

Зрэшты, маральную адказнасць з «новымі цэнтур'ёнамі», якія служылі грамадству бляюцца са службай гаспадару, павінна падліць само грамадства. У атмасфэры ўсеагульнай маны й іцкванья рэштаў апазыцыі, грамадства моўкі пагадзілася на выдачу індальгенцыі тым, хто й надалей гатовы тую апазыцыю знішчаць усімі дазволенымі й недазволенымі сродкамі. Доказаў шукаць ня трэба: аднаго з такіх людзей праваслаўная царква ў асобе мітрапаліта Філарэта нядаўна ўзнагародзіла ордэнам...

Рэфэрэндуму — так!

Працяг са старонкі 2.

Сапраўды, мо для таго, каб здзецца ў Авальнай залі і штампавалі прэзыдэнцыя дэкрэты альбо стварыць ілюзію п'юралізму? Што з'яўляецца галоўным крытэрам перамогі: дасягненне тэктанічных зьмен у грамадскай сьвядомасці адносна апазыцыі, здабыццё некалькіх мандатаў альбо персанальная раскрутка асобных кааліцыйных дзячоў? Ці ёсць парлямэнцічны выбары галоўнай палітычнай кампаніяй году або ўсе высілкі трэба будзе кінуць на іншае, як дыпламатычна выказаўся Лукашэнка, «адказнае мерапрыемства»? Гучных адказаў на гэтыя пытанні не было дадзена, і праз гэта перадвыбарная кампанія апазыцыі ўжо ператварылася ў беганню на кватэрах з выходам на праблемы лямпачак у пад'ездах. Удкладно: бегач на кватэрах, безумоўна, трэба зьбіраць подпісы неабходна, гутарыць з выбаршчыкамі аб іх праблемах — абавязкова. Але ці дастаткова гэтага?

Вяртаючыся да агучаных пытанняў, паспрабуем яшчэ раз даць на іх адказы. На маю думку, палітычны кампаніст кампаніі — спробы дадзёны да электарату ідзі, якія могуць мець пэўную мабілізацыйную сілу, — ня менш, а то і больш важны, чым выключна электаральная барацьба. А рэфэрэндум — куды больш істотнае мерапрыемства (тое самае «адказнае»), чым самі па сабе выбары. Палітычную кампанію, аднак, трэба пачынаць загадва, задоўга да саміх выбараў, калі яшчэ няма ні кандыдатаў, ні выбарчых камісій.

Гэта відавочна, ведаючы спэцыфіку беларускага заканадаўства, згодна з якім «крок управа, крок улева» азначае аўтаматычную дыскваліфікацыю на любой ступені працэсу. Аднак паўтуду перад выбарамі не былі адпрацаваны на ўсе сто. Падзей — няшмат (гераічнае «хаджэньне ў народ» з прыпынкамі ў пастарунках заслужоўвае павагі, аднак барацьбу ў інфармацыйным полі нават яно не замяніць), адмысловых акцый, якімі апазыцыя магла б прыцягнуць увагу да сваіх дэзьяў, — вельмі мала. Прычым больш за ўсіх старалася не якая з кааліцыя, а група «Рэспубліка». Аддамо ёй належнае, нягледзячы на абсалютна непатрэбны, на наш погляд, дэзьяні і выказваньні, якія сапсавалі адносіны спадароў «рэспубліканцаў» з астатняй апазыцыяй. У той жа час, менавіта яны зрабілі шпосці, каб «убіць» у галавы выбаршчыкаў асноватворныя, галоўныя апазыцыйныя ідэі — такія, як «не трэціум тэрміну» альбо «за справядлівыя выбары».

Аднак у цэлым «палітычны» аспект кампаніі ўжо рэанімаваць цяж-

ка. Нягледзячы на тое, што фармулёўкі кандыдатаў, якія здолеюць прайсці рэгістрацыю, будуць у нечым падобныя адна да адной, выбары аб'ектыўна ператвараюцца ў «лямпачкувую» кампанію, дакладней, у некалькі дзясяткаў асобных кампаній, якія не перапліваюцца паміж сабой. У «лямпачкувай» барацьбе, аднак, у апазыцыі шанцаў мала. Як бы там ні было, сытуацыя ў эканоміцы, безумоўна, не настолькі катастрофічная, каб бясконца апляваць да яе, а спаборнічаць у рамоне сапсаваных кранаў з прадстаўнікамі ўлады цяжка. Між тым, улада, што цікава, вядзе менавіта «групавую» прапаганду, абліваючы брудам апазыцыю агудам і паводле вызначанага стандарту. Зразумела, што багата на каго прапаганда дзейнічае з дакладнасцю наадварот, але калі б такіх было большасць, у нас ніколі не было б Лукашэнка.

Усё так і будзе цячы, калі раптам улады ўсё ж ня пойдучь на абвешчаны «адказнай кампаніі». Аб рэфэрэндуме самім па сабе мы размаўляем як аб справе вырашанай.

Калі хочаце на гэтых выбарах чагосьці іншага, чым прадыктавана зьверху, дасягніце гэтага самі.

пытаньне — ці будзе ён сумешчаны менавіта з парлямэнцкімі выбарамі. Гэта можа гучаць як парадокс, але менавіта рэфэрэндум здольны надаць другое дыханьне апазыцыі. Тады яна здолее адсыць ад «санцыялікі» да сапраўды галоўнага палітычнага пытання, на якім яе пазыцыя, дарчы, супадае з думкай большасці беларусаў. А ў выніку гэтага рэфэрэндум, пры правільным падыходзе з боку апазыцыі, можа дапамагчы ёй «выцягнуць» і перадвыбарную кампанію — калі яна сапраўды ператворыцца ў агульнанацыянальную і пройдзе пад лэзунгам «не трэціум тэрміну».

Кажу гэта таму, што наўрад ці ўлады паспеюць выйграць рэфэрэндум да 17 кастрычніка менавіта ў галавах выбаршчыкаў. У гэтым выпадку надалей да рэфэрэндуму перастане ў недавер і да парлямэнцкіх выбараў. На гэтым падмурку ўжо можна будзе грунтаваць і будучую прэзыдэнцкую кампанію. Зрэшты, акурат таму я моцна сумняваюся, што рэфэрэндум усё ж такі будзе назначаны на 17 кастрычніка. Уладам куды зручней спаткаць «элегантна» выйграць лямпачкавыя выбары, а потым, распрагандаваўшы разгром апанэнтаў, давесці справу і да плебісцыту — недзе ў наступным годзе.

Аднак чаго ўладам клапаціцца? Нават калі два галасаванні і будуць сумешчаны, імавернасьць эфектыўнага супраціву далёка не стопрацэнтная. І вось менавіта тут варта сказаць пра галоўную прычыну майго пэсымізму ў гэты палітычны момант. Яна далёка не ў стратэгіі і не ў

тэхналогіях.

Пры той запалоханасці, што пануе ў грамадстве, аніякая стратэгія і тактыка не спрацуе. Пры тым (няўдым) узраўні грамадзянскай салідарнасці, што можна было назіраць за апошнія часы, «зачыстка» апанэнтаў адбываецца без праблем. Людзей, здольных прапагандаваць і агітаваць, стала на парадок менш, чым было яшчэ некалькі гадоў таму. А колькі з іх здольны выйсці на вуліцу, калі гэта сапраўды будзе трэба? Мабілізацыйны патэнцыял дэмакратычных сіл выключна нізкі, і саміх дэмакратоў ужо даўно абвінавачваюць у гэтым нельга. Мода на крытыку апазыцыі стала за апошні час адмысловай формай сублімацыі ўласнага страху і абьякавасці. У такіх абставінах можна прэзюмаваць хоць тры рэфэрэндумы і ўсе магчымыя выбары запар — вынік будзе забяспечаны.

Тыя, хто яшчэ здолее знайсці ў сабе сілы працаваць сёння, заслугоўваюць найперш павагі, а не чарговай порцы лаянкі за чарговую праваленую кампанію. Таму калі хочаце на гэтых выбарах чагосьці іншага, чым прадыктавана зьверху, дасягніце гэтага самі. Усё ў вашых руках, а не кіраўнікоў штабоў, партыйных лідэраў ці тэхнолягаў. Знайдзіце ў вашай акрузе вашага кандыдата. Прапануйце яму дапамогу са свайго боку. Паспрыяйце ў назіранні. Проста выкажце сваё маральнае падтрымку. Калі гэтага ня зробіце — можаце зноўку разважаць, якая ў нас няздатная апазыцыя. Але — без мяне.

Д-р Віталь Сіліцкі

Хросны ход у вёсцы Лаўрышава (Наваградчына), дзе аднаўляецца манастыр. Вернікі нясуць абраз з выявай сьвятога Елісея Лаўрышага. Кім ён быў — загадка. Адны варыянты жыцця называюць яго сынам «бязьлітнага паганца» Тройдзена, іншыя — сынам Траняты, адвечнага Міндоўгавага суперніка, трэція — настаўнікам і хросным бацькам сьвятога князя Лаўрыша-Войшалка. Ёсць сьцьверджанні, што і на вокладцы Лаўрышага Эвангелья менавіта Елісеява, а ня Войшалкава выява. Цуды сьвяты пачаў рабіць пасля сьмерці. Яі сьведчыць легенда, у пачатку XVI ст. ён адвёў ад манастыра татарараў. Крымчакам падалося, што манастырскі двор поўны цяжкога коньніцы, і яны ў страху вялікім уцяклі.

Паломніцтва ў Зэльву

У гісторыі Беларусі ёсць асобы, якія веліччу духу зрабілі б гонар любой нацыі. У ліку такіх пазтка Ларыса Геніюш, якая прайшла жahlівья канцлягеры, але не скарылася і да канца жыцця не прыняла савецкага грамадзянства. Кожны год на дзень нараджэння пазткі ў Зэльву прыяджаюць людзі з усёй краіны.

Нарадзілася Ларыса Геніюш (дзявочае прозьвішча Міклашэвіч) у маёнтку Жлобаўцы Ваўкавыскага павету. Лёс быў надзвычай жорсткі да пазткі і яе блізкіх. Бацька згінуў у Гарадзенскай турме ў 1939-м, маці памерла ад голаду ў высылцы ў Казахстане ў 1945-м, брат Аркадзь зляжыў галаву пад Монтэ-Касіна ў баях з фашыстамі.

У лютым 1949-га пазтку засудзілі на 25 гадоў савецкіх лягераў. Выйшаўшы на волю, Ларыса Геніюш пасялілася на радзіме мужа ў Зэльве. Хата Геніюшаў у Зэльве стала месцам паломніцтва для адраджэнцаў.

Улады павыкідалі творы пазткі са школьных праграм. Але неўміручыя радкі нельга сьперці цыркулярамі. Нядаўна ўбачыла сьвет кніжка дзяржэцкіскага крэатыва Пятра Марціноўскага «Наша Лорка». Летась ля зэльвенскай царквы ўсталявалі помнік пазтцы. На ім бракуе памятнай шыльды, але гэта справа часу.

Сёлета ўшанаваць памяць пазткі ў Зэльву прыехалі сябры розных партыяў — Партыі БНФ, Грамады, КХП-БНФ. З правамі выступілі зэльвенец Юры Качук, гарадзенцы Віктар Сазонаў і Вадзім Саранчукоў, Яўген Даўгілевіч з Баранавіч. А пазтка і перакладніца Алена Таболіч, якая родам з Зэльвеншчыны, прычэпала твор Геніюш у арыгінале і па-ангельску. Пасля ўсе разам праспявалі гімн «Магутны Божа».

У наступным годзе спадніецца 95 год з дня нараджэння Ларысы Геніюш. Юбілей мае адзначыцца больш маштабнымі ўрачыстасцямі.

Х.Каменскі, Зэльва

Банкрутуюць рэстараны

Наведніку рэстарану на рэканструаваным чыгуначным вакзале Воршы цяпер сустрэае ля ўваходу рыцар у латах з гарадзкім сьцягам у руках. Памяшканьне пасля рамонтна адзоблена гравюрамі, зробленымі паводле фатаздымкаў старадаўняй Воршы. На жаль, шмат якія помнікі даўніны засталіся толькі на паперы. Дарчы, прывакзальны рэстаран — адзін з двух, што захаваліся ў Воршы. Апошнім часам у горадзе праз адсутнасць кліентаў былі зачынены тры рэстараны. У былой «Плянэце» цяпер аддзельнае Нацбанку, у «Каліне чырвонай» — крама будматэрыялаў. Зачынены нядаўна і адзіны прыватны рэстаран «Шчадрок». Яго гаспадар палічыў за лепшае пераверсьце свой бізнэс у Літву. У цэнтры гораду застаўся, такім чынам, усяго адзін рэстаран у гатэлі «Ворша». Звычайна тут частуе гасьцей гораду мясцовае чынавенства. Застаецца дадаць, што ў Воршы няма цяпер і вядомай грамадзкай сталойкі.

айчынай вайны, але і воінаў-інтэрнацыяналістаў ды вучняў вайскава-патрыятычных класяў (калі тыя ў адвяденнай форме). Праўда, класяў такіх у Воршы пакуль усяго два. Але, магчыма, стане болей, бо выгадна ў нашай краіне быць штатнымі партыётамі.

Яўген Жарнасек, Ворша

Паскевіч б'е Чартарыйскага

Уладныя структуры Гомельшчыны зноўку паказалі сваю прыхільнасць да імперскай традыцыі. Ня так даўно ў Добрушы быў адкрыты вытоў Фэдара Паскевіча — князя, які валоў у XIX ст. Гомелем. Безумоўна, варты адзначыць яго заслугі ў мадэрнізацыі краю (у Добрушы была пабудавана паперня, пры якой меліся большыя і сталойка). Але зацкленасць на падрасейскім прыядзе Гомельшчыны перарастае ў непрыемную тэндэнцыю. Тым часам як імёны-прозьвішчы з дарасейскае эпохі (Сапегі, Красінскія, Чартарыйскі) ведаюць адзінкі.

Халяўныя патрыёты

Год таму два ўладальнікі аршанскіх маршрутных таксі заклікалі сваіх калег (іх звыш за 150) дарма вазіць вэтэранаў вайны. Гэтую дабрачынную акцыю падтрымалі тады ўсяго некалькі прыватнікаў. Нядаўна адзін з іх вывесці на сваёй машыне аб'яву пра тое, што бясплатна возіць ня толькі вэтэранаў вялікай

Цвік у патрэбным месцы

За апошнія паўгоду 1638 гамельшчыноў абверглі знакаміты аьндэт пра беларуса і цвік. Прынамсі, столькі пісьмовых зваротаў зарэгістравана Гомельскім гарвыканкам са студзеня. 12% усіх скаргаў былі калектыўнымі. Галоўная тэматыка — кепскае аказаньне жыллёва-камунальных паслуг.

Наказ ад улады

Гарвыканкам зладзіў сустрэчу прадстаўнікоў афійнай зарэгістраваных палітычных партыяў з намеснікам бурмістра (мэра) Сяргеем Парошыным. Улада зусім не імкнлася прывяці тым самым нейкую добрую волю. С.Парошын проста даваў парады кандыдатам у дэпутаты — дзліцца з выбарцамі «не сваімі фантазіямі, а канкрэтнымі лічбамі й фактамі». Да таго ж палітычныя дзеячы былі строга папярэджаныя, што распаўсюджваньне агітацыйнай прадукцыі па-за межамі адвядзеных для гэтага месцаў будзе карацца спагнаньнямі.

Сяргей Балахонаў, Гомель

Страйк у Брузгах

Манаполія «Белдзяржстраху» на продаж полісаў міжнароднай сыстэмы абавязковага страхаваньня грамадзянскай адказнасці (т.зв. «Зялёнай картка») часова прыпынена пасля страйку кіроўцаў у Брузгах пад Горадняй. Канчатковае рашэньне ў гэтым пытаньні мусяць прыняць Савет Міністраў. 600 беларускіх машын заблякавалі пераход 11—12 жніўня. Паводле ўказу прэзыдэнта, грамадзяне Беларусі, якія выяжджалі за мяжу, мусялі набыць «Зялёныя карткі» толькі ў «Дзяржстраху». Страхавы поліс для легкавага аўтамабіля на 15 дзён у «Белдзяржстраху» каштуе 35 ўра, для грузавага — 65 ўра. У той час

як 15-дзённы поліс для грузавіка ў польскай страхавой кампаніі каштуе 25 ўра.

Кручкоўскі ўхіляецца ад суду

Кіроўнік Саюзу палякаў Беларусі Тадэвуш Кручкоўскі ў другі раз не зьявіўся ў суд на пазоў заснавальніка Гандлёва-прамысловай палаты Саюзу палякаў Зыгмунда Пелуца аб абароне гонару і годнасці. Справа будзе разабраная пазьней.

Паводле Pahlonia.promedia.by

Полацак вылучыў Сом і Салаўёва

13 жніўня ў Полацку (акруга №28) зарэгістраваныя тры ініцыятыўныя групы — прыватнага прадпрымальніка Ірыны Андрэвай, вайскавага пэнсіянэра (ПКБ) Леаніда Карпішчына, а таксама настаўніцы СШ №5 (Партыя БНФ) Леры Сом. Яшчэ раней была зарэгістравана ініцыятыўная група цяперашняга дэпутата палаты ўладзімера Ісаева.

У Полацкай сельскай акрузе №29 зарэгістравана шэсьць ініцыятыўных груп — дырэктара Полацкага аграрна-тэхнічнага каледжу ўладзімера Дзюбы, супрацоўніка Полацкага гаррайаддзелу па надзвычайных сытуацыях Анатоля Літвіненкі, юрыста з Наваполацку Вітала Мязнішчава, докана завочна-прававага факультэту прыватнай установы адукацыі «Беларускі інстытут правазнаўства» Ірыны Сідарчук, індывідуальнага прадпрымальніка Зьмітра Салаўёва (БНФ) дыі дзейнага дэпутата Міхаіла Сасонкі.

ВК, Полацак

У памяць Алеся Адамовіча

Як вядома, славеты беларускі пісьменьнік і грамадзкі дзяяч Алесь Адамовіч нарадзіўся ў вёсцы Канішнява, докана завочна-прававага факультэту прыватнай установы адукацыі «Беларускі інстытут правазнаўства» Ірыны Сідарчук, індывідуальнага прадпрымальніка Зьмітра Салаўёва (БНФ) дыі дзейнага дэпутата Міхаіла Сасонкі.

Зямляк пісьменьніка, адзін з лідэраў Саюзу прадпрымальнікаў Анатоля Самусевіч задумаў увавекчыць памяць Алеся Адамовіча — паставіць на тым месцы, дзе жылі ягоныя бацькі (дом не захаваўся), знак. Ён ужо правёў кансультацыі з дакой пісьменьніка Наталіяй, у Саюзе пісьменьнікаў, Фондзе культуры, аблвыканкам. Усёды адоўрыў такую задумку, як і прапаноў прывёсці мясцовай школе імя Алеся Адамовіча.

Шыхтуюць прызыўнікоў да абэрліску воінам-інтэрнацыяналістам

На вуліцы імя 14-ці слухцкіх партыяцаў (былі расстрэляны палякамі летам 1920 г.) некалькі гадоў таму на адкрытай, бачнай з суседніх вуліц пляцоўцы пастаўта гранітны абеліск, дзе на бронзавай дошчачцы выпісалі прозьвішчы дзесяці салдатаў Слуцкіны, што загінулі ў Аўганістане.

У дні сьвяткаваньня чарговай угодкаў перамогі над гітлераўскай Германіяй да гэтага абеліску вэтэраны ВAB ускладаюць вянкi, кветкі, салдаты зь мясцовага гарнізону даюць салют з аўтаматаў.

У тым, што не забываюць ахвяраў згубнай палітыкі купкі састарэлых кіраўнікоў КПСС, якія разьязалі крываваю боіно на тэрыторыі суседняй краіны, нічога дроннага ня бачу. Хоць, думецца, для маці тых загінулых хлопцаў гэтыя вянкi і салюты радасьці не прыносяць. А хтосьці ўжо хоча, каб і моладзь раўнялася ў жыцьці на іх. Нядаўна суды на ініцыятыву гарванкамату прывялі строем прызыўнікоў, якім ісьці на службу ў армію. Прышлі суды афіцэры, вэтэраны, былыя воіны-аўганцы. У сваіх прамовах-зваротах яны заклікалі прызыўнікоў быць такімі ж мужнымі воінамі, як і іх землякі, што не вярнуліся з Аўганістану. А пара б ужо пранафаталіневы тэрмін «воін-інтэрнацыяналіст» выключыць з ужытку.

Міхась Кутявенкі, Слуцк

А качкі не пацярпелі

Пачатак паляўнічага сэзону на гтушак падняў на ногі ледзь ня ўсю аршанскую раённую міліцыю. Зьбіраліся нават выклікаць віцэбскі АМАП. А ўсё праз тое, што чатыры паляўнічыя выехалі на паляваньне ды заначавалі лі вазера. У гэтую ж ноч група мясцовай моладзі пасля п'янкі пайшла купанца ў гэты вадаём. Яны ўзніклі такі галас, што ў паляўнічых здалі нэрвы і яны пачалі страляць. Стварылася ілюзія перастрэлкі дзьвюх групавак, што і выклікала вялікую заклапочанасць міліцыі. Раніцай пачалі лічыць «страляць» у плячах некаторых купальшчыкаў засталіся шрапіны. І хоць стралялі разлячаныя паляўнічыя паверх галаў, але, відаць, занізка. Цяпер вінаватых чакае суд.

Ю.ОШНИК И РЫБКОЛОВ

Палітыку і журналісту Аляксею Шэйну 28 гадоў. Ён мяркую балятавацца ў ПП НС у Валожынскай акрузе. Ягоны бацька нарадзіўся ва Ўладзікаўказе (Асечыя) у сям'і вайскоўца, закончыў Інстытут замежных моў у Менску (франкафонія й арабістыка). Аляксей нарадзіўся ў Менску, пасьяла сям'я пераехала ў Горадню. Маці была журналісткай, ад утварэньня радыёстанцыі «Беларуская маладзёжная» працавала там. Потым шчыравала рэдактарам гарадзенскага радыё. Сам Аляксей скончыў філфак БДУ, але стала займаецца палітыкай. Захапляецца геалёгіяй, літаратурай, кінадакумэнталістыкай. Нежанаты. Мае 24-гадовага брата. Зьбіраецца заснаваць хрысьціянска-дэмакратычны палітычны рух.

АНДРЭЙ ЛЯКШЫН

Гутарка
з Аляксеем Шэйным

«Мы можам жыць прыгажэй, прыямней, лепей»

«НН»: Вы заяўляеце, што будзеце ствараць хрысьціянска-дэмакратычны рух. Але падобна, што ў Эўропе гэтыя рухі выходзяць з моды, дый у Севярынца гэта ня надта ўдалося...

АШ: Любы ўздым — эканамічны, сацыяльны й культурны — заўжды грунтаваўся на духоўным уздыме. Амерыка паднялася, бо яе заснавальнікі былі людзі з выразным хрысьціянскім светапоглядам, з верай у Бога, з адпаведным стаўленьнем да працы й жаданьнем пасьпяху. А ў XX ст. добрым прыкладам паўстаньня краіны можа служыць Паўднёвая Карэя — будыскавая краіна, у якой у 50—70 гады палова насельніцтва перайшла ў пратэстантызм. Выйгралі будысты, хрысьціяне і гаспадарка. Вера асыяжыла грамадзкі клімат, і на гэтым фэномэне выраас славаці азіяцкі тыгр. Карупцыя на парадак меншая ў краінах, дзе людзі, у тым ліку чыноўнікі, вераць у існаваньне пекла...

«НН»: Каталіцкі касцёл заявіў, што пекла са смалю, пазьняльняй, смуглямі чарціма, вечным агнём і скрыгатам збуоў няма...

АШ: Вашы пытаньні сьпіхнуць нас да глыбінняў тэалёгіі, але я адкажу: натуральна, пекла з пазьняльняй не існуе. Пекла — духоўныя пакуты. Ісус сказаў, што ў пекле людзі аддзелены ад Бога. Аднак вяртаемся да пытаньня. Духоўны пад'ём — прэспэктыва для Беларусі. Цяпер яно няма нязваньня, адсюль цяжка стаць грамадствам. Калі мы паглядзім на пратэстанцыю і каталіцыю сям'і,

мы ўбачым большую заможнасьць, шчаснасьць, меншую колькасьць звад, алкагалізму й разводаў. Пратэстанты ўвогуле амаль ніколі не разводзяцца.

«НН»: Першае месца ў Эўропе па разводах трымаем. Сацыялягі кажуць: роспач, атамізацыя грамадства...

АШ: Хрысьціянскія сям'і — ня фікцыя, гэта рэальныя сям'і, дзе

- Мы жывём горш, чым
- заслугоўваем. Зьмяніць
- сытуацыю можна
- невідавочнай акуратнай
- працай.

многа дзяцей, дзе бацькі любяць дзяцей, а дзеці — бацькоў. Калі шчасце чалавека і сям'і, асабісты, індывідуальны пасьпех і прагрэс залежаць ад хрысьціянскасьці, духоўнасьці, гэты ж закон дзейнічае і на грамадзкім узроўні.

Богу цікавае ўсё

«НН»: Гучыць ідэалістычна. Беларусы — прагматычныя людзі (найлепшыя беларускія мыслельцы нават кажуць, што груба й вузка прагматычныя, з ухілам у бульбяны рэалізм). Палітыку й рэлігію людзі ўспрымаюць як рэчы процілеглыя — «бы алей і вада, зьмешчаць іх — адна бяда». Для палітыка файна, калі ён чалавек хітры, спрытны, у меру

амаральны, дзейсны, схільны да закулісных гульняў і кампрамісаў. Не падобна да партэрта добрага хрысьціяніна.

АШ: Гэты ўстарэлы падыход культываваўся ў часы Маркса і культывуецца ў постмарксісцкія часы, у якіх мы тут знаходзімся. КПСС заўляла: хай ваш Бог застаецца ў храме, не пераступае яго парогі. Ёсьць іншыя падыходы, як у той жа Скандынавіі. Калі чалавек верыць у Бога, ён не павінен адкідаць палітыку. З гледзішча сучасных філязофскіх плыняў, Богу, які стварыў свет, цікавае ўсё, у тым ліку й палітыка. Бог цікавіцца ня толькі індывідуумам і ягонай сфэрай дзейнасьці, але й тым, як разьвіваецца грамадства. Меркаваньне, што палітыка — брудная рэч, гэта стэрэатып. Пытаньні можна вырашаць і ня надта пэнкаючыся. Да таго ж, а хто яе будзе «чысьціць», як ня «чысьціць» людзі? Зь іншага боку, палітыка ня больш брудная, чым усё астатняе сфэры чалавечае дзейнасьці. Я калісьці працаваў у музэі Янкі Купалы. Музей! Янкі Купалы! Але й там пэўнага часу быў сапраўдны гадзючкік.

«НН»: Давайце пагаворым рэзка, паўтрыруем зьлёгку: паспалітае грамадства ўважае хрысьціянства за слабасьць. Хрысьціян — гэта нехта хворы, слабы й бедны. Хрысьціян — ня маца, хрысьціян інакш чым маца не як пасьпяховы чалавек, а як варона. Да таго ж, які сьведчаць сацыялягічныя дасьледаваньні, грамадства пасьпяхова ламае ўсё запаветы хрысьціянства: квітнее п'яства,

аборты, разводы. Дзейнічае перакаваньне: ня ўкрадзеш — не пражывеш, суд — як дышла. 65% дзяўчат хочучь не каханага, а багатага мужа і да т.п. Гэта Вашы выбарцы. Няўжо вы думаеце, што яны прагаласуюць за хрысьціяніна?

АШ: Усё гэта наступствы сацыялістычных часоў. Я ведаю, што гэта трэба мяняць, і ведаю, як патрэбна дзейнічаць. Людзям жа трэба сказаць, што хрысьціяне — пасьпяховыя, свабодныя людзі. Заходняе хрысьціянства, у адрозьненьне ад расейскага праваслаўя, найпрост захочвае людзей да шчырай, разумна арганізаванай працы. У мяне некалькі знаёмых бізнэсоўцаў-пратэстантаў (бізнэс жа таксама лічыцца «нехрысьціянскім» рамяством), якія маюць пасьпех нават у гэтай загнанай эканамічнай сыстэме.

- Гэта пытаньне эліты,
- пытаньне найбліжэйшых
- 20—30 гадоў — як мы
- будзем жыць
- найбліжэйшыя некалькі
- стагодзьдзяў.

Генная памяць

«НН»: Чаму для свае палітычнае дзейнасьці Вы абралі Ракаў?

АШ: Там нарадзілася й пахаваная мая маці, там жывуць мае найблі-

жэйшыя сваякі, зь дзяцінства я летаваў у Ракаве, ну і, нарэшце, мой прапрапрадзед Францішак Драгун у XIX ст. быў кіраўніком Ракаўскай воласьці і цяпер ляжыць на Ракаўскіх могілках. Можна, ува мне гаворыць генная памяць? Мая акруга — Маладчанскі раён без Маладзёна і частка Валожынскага раёну. З аднаго боку, гэта Заходняя Беларусь, прытым блізка да Менску, але з другога боку, там з пачатку 90-х не існуе ніякіх палітычных структур — ні фронтоўцаў, ні камуністаў, ні сацыял-дэмакратаў. Гэта, зрэшты, акруга, якая магла б вырасьці ў такі агульнабеларускі рэкрэацыйны абшар, — там цудоўныя мясьціны, дзясяткі санаторыяў. Але і рэкрэацыйныя ўстановаў, і сельская гаспадарка разваленыя. Што дзіўна: блізка ж да Менску, павінны б больш баяцца начальства. Дый прадукцыю зьбіваць ёсьць дзе. Гэты абшар магла б выпягнуць сфэра абслугоўваньня. Гэта галоўныя перспэктывы Ракаўшчыны і Валожыншчыны. Буйных прадпрыемстваў там няма. Але менавіта дзякуючы гэтаму захавалася некрэатывная прырода — лясы, Налібоцкая пушча, рэчкі. Стаўку можна рабіць толькі на невялікі бізнэс.

«НН»: А што там за людзі, якія настроі?

АШ: За год адбыліся нейкія імклівыя зьмены ў палітычных настроях. Калі раней людзі былі за Лукашэнка, паўтаралі рэфрэн, што яму замінаюць, то цяпер паўсюдна, нават галышом у ракаўскай лязьні, людзі гавораць не пра лёгкую пару,

а пра тое, як надакучыў Лукашэнка па кожным канале тэлевізійны цэлы дзень, па радыё, партрэты ягоныя ўсюды паразьешвалі... Такая рэзкая эмацыйная рэакцыя непрыманьня. Мне гэта было нечакана. Дарэчы, з тых краёў паходзіць Вячаслаў Кебіч — зь вёскі Каношаўшчына Валожынскага раёну. У 1994 г., здавалася, за яго павіны былі галасавалі, але прагаласавалі за Лукашэнка, бо Кебіча страшна не любілі. Цяпер тое самае з Лукашэнкам: палобілі, пагуляліся і кінулі.

На дарозе зь яйка

«НН»: А з чым Вы, палітык, пойдзеце да зямлякоў? Ці не адкінуць і Вас?

АШ: Банальна й нясыціла, але я люблю краіну і мне падабаюцца людзі, якія тут жывуць. Я ўпэўнены, яны жывуць ніжэй за свае заслугі й магчымасці. З другога боку, ніхто не жыве ніжэй за свае магчымасці («Я няварты, каб Ты ўвайшоў да мяне»): за апошнія 400 гадоў мы ўвесь час рабілі няправільныя палітычныя выбары як народ...

«НН»: Ня надта ж хто і даваў твае выбары рабіць...

АШ: І ўсё ж. Можна было пайншама павярнуць сваю гісторыю. Я маю на ўвазе канкрэтную, рэальную супольнасць людзей, якія тут жывуць, і ведаю, што мы можам жыць прыгажэй, прыямней, лепей, чым цяпер. Я веру, што Бог неадрама даў мне нарадзіцца ў гэтай краіне і ў гэты час. Ёсць у нас унікальныя шанцы у тым плане, што беларусы — нацыя ХХІ ст. Мы не да канца сфармаваліся. Мы вылезлі зь яйка, сталі на ногі, асоблі — і якімі мы вырастзем, залежыць ад таго,

што нас будзе фармаваць. Гэта пытаньне эліты, пытаньне найбліжэйшых 20—30 год — як мы будзем жыць найбліжэйшыя некалькі стагоддзяў.

«НН»: Вы гаворыце рэчы, якія натхнілі адну катэгорыю людзей. А як натхніць так званага «простага чалавека» (калі такі фномэн сапраўды існуе)?

- Хрысьціянства выцягнула мяне з дэпрэсіі. Яно
- можа выцягнуць і ўсю нашу нацыю.

АШ: Мой унівэрсытэцкі выкладчык Павал Навуменка гаварыў: «Калі вы скажаце пры мне «просты чалавек», я буду біць вас па пальцах». Кожны чалавек — вартая павагі індывідуальнасць. Адклікацца на ягоныя прагненні, мары й жаданні — адна з галоўных якасьцяў палітыка, і ёй можна дасканала навучыцца. Усіх людзей аб'ядноўваюць асновавныя каштоўнасьці — напрыклад, годнае жыцьцё, добрыя адносіны ў сям'і, добрая праца й фінансавая незалежнасьць. Гэта цікава і акадэміку, і неписьменнаму.

«НН»: Адзін палітык сказаў мне, што дзяржава — шкідлет краіны. Цяпер наша краіна выглядае нейкай крывабокай. Што трэба змяніць, каб стаць прыгожай краінай?

АШ: Нельга імплантаваць нешта, да чаго краіна не дарагла. Людзям трэба казаць пра дэмакратыю і правы чалавека, ставіць ім плянку, вышэйшую за іх цяперашняе разуменьне. Бо, калі быць голым папулі-

стам і гаварыць тое, што яны жадаюць пачуць, будзе рэгрэс, а не прагрэс. Палітык мусіць выходзіць нацыю. Інакш буда. Я жыў у сяброў у Нямеччыне і бачыў, як пакутуюць былыя казаскія немцы. Для іх там стаяць заада высокія плянкі — у побытавай, палітычнай культуры, культуры працы й карпаратыўных адносін, грамадзкіх дачыненняў — ва ўсім. Яны, пажыўшы 3—5 год, так і не ўзыліся да гэтага. Бо савецкая ўлада не выходзіла грамадзян. І людзі заставаліся савецкімі. Палітык павінен старацца, каб людзі змяняліся знутры на лепшае. Калі чалавек не зразумее, што ёсць нешта большае, чым нейкія трывяльныя рэчы, то, хоць ты яго ў Нямеччыну вывезі ці накінь яму дэмакратыю і правы чалавека, ён застаецца тым, ким ён ёсць. Змяняць сытуацыю можна невідэаважнай акуртанай працай, якая прынясе відэаважны плён, нават на добры лад, толькі праз некалькі дзесяцігоддзяў.

«НН»: Вы лічыце, што грамадзтва трэба 20—30 год, каб зноўці сьціпліць ўрокі дэмакратыі?

АШ: Што не вызваляе нас ад пабудовы дэмакратычнага грамадства ўжо цяпер.

Простае шчасьце людзкое

«НН»: Праэтэтантызм — гэта Ваша сямейная вера?

АШ: Я быў атэіст з адпаведна, атэістычнай сям'і, спрачваюся з польскай радней, якая імкнулася навярнуць мяне ў веру. А потым на першым курсе ўнівэрсытэту я ўпаў у глыбокую дэпрэсію, якая доўжы-

лася гадамі. Я зьнімагаў ад барачыць бы зь ёй і нарэшце сказаў: «Калі Ты ёсць, выцягні мяне». Было вельмі пагана. За мною на фільмаку навучаліся колькі пратэстантаў, я прыйшоў да іх на пятым курсе ў царкву і, дзякуй Богу, жыцьцё змянілася. Гэта не бацькоўская вера, але мая.

«НН»: У дзяцінстве людзі прагнуць вадзіць тралейбусы, лятаць на самалётах і прадаваць марожанае. Няўжо Вы марылі стаць палітыкам?

АШ: Я марыў стаць пісьменьнікам. Супэрбэстэлерам была кніжка Эдуарда Скобелева «Незвычайныя прыгоды Арбузіка й Бябешкі», і я ў першай класе напісаў працяг гэтае апавесці, які потым згубіўся. (Ня ведаў я, што зь сябе ўяўляе гэты чалавек...) Пасьля вучобы ў Горадні я паступіў у ліцэй пры БДУ, сядзеў за адной партай з Раманам Арлювым — то ягоны бацька ўладзімер Арлоў пабуджаў мяне пісаць. А адна пісьменьніца выдала мне стыпендыю як аўтару, што падае надзеі. Цяпер я адчуваю, што нечым павінен адплаціць, — пішу казку для дзяцей, якая апавадае пра тое, што

- Я выйграў чэмпіянат Беларусі па шліхайвой
- пробе. Лепш за ўсіх намываю золата.

Бог добры і любіць чалавека. Пішу і словы для мюзыку пра XVI ст., часы Рэфармацыі, час Сымона Буднага, Радзівіла Чорнага й Яўстафія Валовіча, час другога Статуту, які замацаваў свабоду веравызнаньня ў ВКЛ. Разам з прафэсійнымі музы-

камі з эвангельскіх цэркваў мы паставім гэты мюзыкл. Таксама мы з адной камандай амаль запісалі матэрыял ад пратэстанцкага супраціву ў гады савецкай улады — 10 гадзін інтэрвю зь вернікамі, якіх перасьледвалі за Саветамі, якія сядзелі ў лягерах, былі ў высылках. І якія ў 70—80-я гады арганізавалі нелегальны хрысьціянскі друк у Беларусі. Аказвацца, у нас было некалькі падпольных друкавань (толькі ў Менску — чатыры), дзе друкавалі Новы Заповіт, буквары для дзяцей, іншую хрысьціянскую літаратуру. Пасьля выбараў мяне зробім паўнаважны дакумэнтальны фільм.

«НН»: У мяне ёсць зратычна-партыячная вэрсія: тыя, хто захопляе галейгію, лепей адчуваюць цэла Беларусь і таму больш кахаюць яе (маю на ўвазе Вас і Севярыцу).

АШ: Я зь юнацтва захоплены галейгіяй. Езьдзіў у экспэдыцыі з Гарадзенскім геауртком па Беларусі, у Запалар'е, на Ўрал. Зьбіралі камяны. Аднойчы мы тыдзень пажылі ў закінутым сталінскім лягэры ў Запалар'і, між гора. Лягер закрылі ў 1954 г. Туды не дабірацца нават усюдыход, мы 20 км ішлі да яго па тундры. У 1990 г. я выйграў чэмпіянат Беларусі па шліхайвой пробе. Лепш за ўсіх малых беларусаў намываю золата. Трасеш такім латком, лёгкія народы — аловыі, залювыі — сплываюць, а цяжкія застаюцца. Па іх ты мяркуеш, якія каштоўнасьці зьягаюць у нетрах.

«НН»: Філязофскі занятак. Я ж і кажу, ня ўсё так проста з гэтай галейгіяй...

Гутарыла Святлана Курс

Лідзкія сустрэчы

Аляксей Хадька, рэдактар часопісу «Спадчына», выканаўчы дырэктар РГА «Таварыства аматараў ведаў (філіяматаў)»

Усё-такі дзіўная краіна — Беларусь! Хіба толькі ў нас магчыма, каб праз уласную забычыўнасьць (на літару закону) пратэрмінаваны прэзыдэнт крываў дзяржавай толькі на той падставе, што ён, бачыць, за 10 год гэтаму як сьлед не навучыўся (значыць, трэба працягнуць), ды своечасова не прызначыў выбараў наступніка, ды яшчэ ён — прэзыдэнт алімпійскага камітэту, а год якраз алімпійскі. Ніводная краіна Эўрасаюзу, за якім мы ад траўня 2004 г. (у сувязі з уступленьнем у яго Польшчы, Літвы і Латвіі) мяжаме, не дазволіла б сабе раскошы такога бязладзьдзя. Там на такі выпадак існуюць дзейсныя судовая і праваахоўная, заканадаўчая і рацыянальна пабудаваная выканаўчая сыстэмы. На краіні выпадак, ёсць якасна арганізаваная мэдычная дапамога, што дазваляе ўсму грамадзтву не пакутаваць у выніку амнэзіі паасобных грамадзян.

Адрозьненні Беларусі і ЭС, які эканамічныя, геапалітычныя, нават чалавечыя фактары, зьвязаныя з аб'яднаньнем Эўропы, тым ня менш, непасрэдна цікавяць беларусаў, большасьць зь якіх (ужо ў верасьні 2002 г., паводле НІСЭПД, такіх было 53,4%) бачыць сваю будучыню ў эўрапейскай сям'і. І там розныя грамадзкія арганізацыі ўсё часцей зьвяртаюцца да пытаньняў узаемадачыненняў ЭС і Беларусі. Ад гэтай інтэлектуальнага мэйнстрыму апошніх месяцаў не застаўся ўбаку і шырокавядомы Народны ўнівэрсытэт, што ўвасобілася ў 14 зборнікаў навучальна-матэрыялаў і 9 буйных часопісу «Філіяматы». Згаданы часопіс папулярызуе дзейнасьць Рэспубліканскага грамадзкага аб'яднаньня «Таварыства аматараў ведаў (філіяматаў)», сяброўскага саюзу людзей, апантаных пашырэннем у грамадстве дакладных і сучасных ведаў. Таварыства здолела афіцыйна арганізавацца ва ўнікальны час — у 2002 г., калі міністэрства юс-

тыцы Беларусі амаль аўтаматычна адклідала спробы юрыдычна аформіцца самым разнастайных грамадзянскіх ініцыятыў.

Разумеючы, што веды набываюць характар матэрыяльнай сілы пры ўмовах іх мэтанакіраванага адраснага пашырэння, філіяматы зьвярнуліся да тых асоб, якія ўвасабляюць (і адначасова крышталізуюць) волю шарагоў грамадзян да эўраінтэграцыі пасьля выбараньня іх, гэтых асоб, дэпутатамі на парламенцкіх выбарах 2004 г., з заклікам да супрацоўніцтва. Заплянаваныя два практычныя сямінары на тэму «Беларусь і Аб'яднаная Эўропа: рэаліі і перспэктывы» — адзін на захадзе, другі на ўсходзе краіны, Таварыства зьвярнулася да пці асноўных палітычных партыяў Беларусі, якія прадастаўляюць практычна ўвесь палітычны спектр — ад правага флянгу (БНФ, АГП) да цэнтру і левага флянгу (Партыя працы, сацыял-дэмакраты, ПКБ). Цікава, што ўвесь палітычны спектр у Беларусі лічыцца апазыцыйны — апазыцыйны тым пазасыстэмным (з пункту гледжаньня рацыянальнай палітыкі) сілам, якія цяпер кіруюць краінай.

Першы з сямінараў, што сабраў каля 40 чалавек і членаў іх каманд — прадстаўнікоў вышэйзгаданых партыяў і дэпутатаў мясцовых саветаў з захаду Беларусі (Гарадзенскай, Берасцейскай, Менскай абласцей), адбыўся ў мінулыя выхадныя (7—8 жніўня 2004 г.) у Лідзе. Ён выявіў цікавыя тэндэнцыі ў беларускім грамадзтве. Паколькі, падобна як зтазар зь вешалкі, кожны сход пачынаецца з арэнды памяшканьня, Таварыства філіяматаў паспрабавала арандаваць ці не найлепшую ў Лідзе залю ў Польскім доме. Аднак спробы правесці (ня будзем казаць карысны для ўсёй Беларусі, скажам проста звычайны) сход зарэгістраванай арганізацыі напалталі тыпова савецкай бюракратычнай супраціў — спачатку пайшлі спа-

сылкі на быццам бы маючы адбыцца (які, натуральна, нават не пачаўся) рамон, потым — перапасойка паміж Лідай і Горадніяй, пасьля чаго нам проста адмовілі.

Але як бы павяў сябе грамадзянін ЭС, калі б яму трэба было правесці сход грамадзкай арганізацыі ў яго краіне? Правільна, у кожным горадзе, дзе б такі сход ні зьбіраўся, ёсць гасьцініца, а пры ёй бізнэс-цэнтар з канфэрэнц-залі. Так і ў 100-тысячнай Лідзе ёсць вялікая гасьцініца (дзе і пасяліліся ўдзельнікі сустрэчы), а ў ёй маюцца адпаведныя памяшканьні. Паколькі філіяматы законапаслухмяныя і добра разумеюць, што мясцовая ўлада усім натуральна цікавіцца падзеямі ў сваім горадзе, тым больш сур'ёзнага маштабу, то яны своечасова паведамлілі і запасілі да ўдзелу мясцовы выканкам. Як жа было дзіўна даведацца ў выніку напярэдадні канфэрэнцыі, што гарантаваная дырэктарам гасьцініцы залю на 60 чалавек раптоўна скарацілася пачамар і ўжо не магла зьмясціць больш за 15 асоб!

Папраўдзе, філіяматы добра ведаюць сваю краіну і яе хвабы апошніх год, таму імі загадзя была арандавана філіяла вазоўня ў прыватным сектары майна ў цэнтры места Ліды — памішканьне, у якім колькі год, пераабсталяваўшы яго пад імпрэвізаваную канфэрэнц-залю, лідзкія дэмакраты ладзіць свае сходы. У сыпкотным надвор'і яе халодныя сьцены забяспечвалі немагчымае ў іншых умовах Ліды кандыцыянаваньне і надавалі імпрэзе незабыўны шарм.

Урэшце, мілая маладая прадстаўніца выканкаму, прысутная на сесіях абодва дні і уражаная ўзроўнем выкладаў (не на кожным сходзе ў Лідзе выкладаюць два прафэсары — дактары, дацэнт — кандыдат навук ды кандыдат навук — рэдактар найстарэйшага беларускага культуралёгічнага часопісу — назавём хоць бы прозьвішчы Ю.Ха-

дыкі, В.Голубева, А.Бухарца), запэўнівала арганізатараў, што ў наступны раз гасцям будзе гарантавана кожная залю ў Лідзе, а залю выканкаму — дакладна. Паўна, так і будзе, бо перамены ў краіне насыпелі і гэта адчувае мясцовая ўлада, а практычных людзей, гатовых супрацоўнічаць з інтэлектуаламі з дэмакратычных колаў, а таксама з палітычнымі партыямі Беларусі, у гэтых структурах хпамае.

А льякальны праэўрафорум у Лідзе скончыўся ўступленьнем удзельнікаў у шэрагі філіяматаў, прыняццем звароту (аднаго — да кандыдатаў у дэпутаты на выбарах-2004, другога — да структур ЭС) — звароту, накіраваных на разьвіццё плённых сувязяў Беларусі з Аб'яднанай Эўропай. Нарэшце, быў калектыўны здымак — прадстаўнікі беларускіх палітычных эліт на фоне дэмакратычнай вазоўні з плякатам-расьцяжкай «Беларусь і Аб'яднаная Эўропа: рэаліі і перспэктывы». Атрымалася іранічна і аптымістычна — з надзеяй, што ўяўны вазок з вазоўні ўрэшце даняне нашу краіну да роўнага партнэрскага саюзу з суседзьямі.

Запанавала агульная думка: на месцы Аляксандра Лукашэнікі кожны з прысутных на сустрэчы ў Лідзе 30—40 патэнцыйных палітыкаў вышэйшага зшалэння зрабіў бы крокі да эўрасупрацоўніцтва не пад самую залю, а на пачатку сваёй палітычнай кар'еры. Разумець зараз гэта тым болей крыўдна, што 10 год таму гэта было абсалютна своечасова і, хутчэй за ўсё, цяпер бы мы сьвяткавалі аб'яднаньне з Эўропай разам з палыкам, літоўцамі ды латышамі, а не назіралі разбураўніцкую наступствы фатальнага памылка аднаго нядалага, але, на жаль, часова ўплывовага палітыка.

Аляксей Хадька,
выканаўчы дырэктар РГА
«Таварыства аматараў ведаў
(філіяматаў)»

Сталіца вярнулася ў Наваградак

На два фэстывальныя дні

У суботу траса на Наваградак была перапоўненая. Дзясяткі аўтобусаў і аўто чарадою рухаліся ў бок старажытнага гораду.

Фэст «Наваградзкі замак» упершыню прайшоў чатыры гады таму. Тое свята было суцэльным эксперымэнтам: упершыню рэканструяваліся старажытныя баі на Замчышчы, упершыню 30-тысячны Наваградак прымаў тысячы турыстаў адразу.

Мясцовыя ўлады падтрымалі фэст, і эксперымэнт ператварыўся ў штодзевую традыцыю. Сёлета Наваградак быў гатовы прыняць 50 тысяч гледачоў. Але прагнозы ня спраўдзіліся: праз моцны пхлэн сёлета на фэсце было ня больш за 10 тыс. гледачоў. На ранейшых сярэднявечных фэстах зьбіралася да 40 тысяч, а ўсе рэкорды наведвальнасці пабіла леташняе свята ў Нясвіжы, дзе сабралася 80 тыс.

На Замкавай гары плянавалася ўсталяваць 500 плястыкавых крэслаў і сідзу, але перашкодзіла надвор'е. Пад вечар на галоўным пляцы паставілі вялікі экран — гала-канцэрт і начны бугурт люд меў мажлівасць разгледзець ва ўсіх падрабязнасцях. Цэнтар гораду ў межах вуліц Міцкевіча і Малой Замкавай ператварыўся ў суцэльны кірмаш. Старшыня райвыканкаму Анатоль Ліс кажа, што толькі на гандаль сувэнірнай прадукцыі было падазена больш за 100 заявак.

Аляксандра і Канстанцін заспявалі «Галілея» двойчы, перапрацаваўшы яго на лад песні Сэліні Дыёнэ з «Тытаніка». Танчылі ўсе — ад маладзёнаў у саколках «Арыя» да бабулек.

На другі дзень свята перамысцілася пад Замкавую гару: тамака ішлі ваарскія баі бяз праваў і рэканструкцыя штурму тэўтонамі Наваградзкага замку (1394 г.). Мясцовая моладзь пасля некалькіх пляшак віна была настроена ваўніча: калі нашы пачнуць прайгра-

АНДРЭЙ ПЯНКЕВІЧ

ваць — дапаможам. Добра, што крыжакі палеглі пад замчышчам, інакш да цяжкаўзброеных рыцараў ВКЛ далучыліся б маладзёны «ў трэніках». Люд бурна рэагаваў на кожнага зьбітага крыжака і на кожны стрэл сярэднявечнай артылерыі. Не без цікавасці за ўсім назіралі і амапаўцы. Яны зусім не рэагавалі на бела-чырвоначна-белыя сцягі, а калі да іх хто зьвяртаўся, усім казалі «калі ласка». Во яно — патрыятычнае выхаваньне!

У фэсце ўзялі ўдзел 50 рыцарскіх клябаў з Польшчы, Расеі і Беларусі. Рэжысэр свята Ігар Міхно наракае на невялікі бюджэт фэсту, праз які не ўдалося запраць этна-трыё «Троіца» і прафэсійны рыцарскі

кляб з Чэхіі (у нас усе клябы — аматарскія). Адно чэхі «каштуюць» 2,5 тыс. эўра. «Адзіна, што мы пакуль можам, — гэта забясьпечыць удзельнікам харчаваньне», — кажа сп. Міхно.

Кіраўніцтва гораду настроена праводзіць буйное свята штогод. Паводле слоў Івана Грыня, загадчыка па ідэалогічнай рабоце Наваградзкага выканкаму, людзі мусяць добра адпачываць, і на адпачынак пасля добрае працы сродкаў шкадаваць ня трэба. Цяпер вядуцца перамовы з ангельскімі інвэстамі, што зацікавіліся тутэйшымі мясцінамі і жадаюць укладаць грошы ў турбізнэ.

Сяргей Будкін, Менск — Наваградак

ДЫСКАГРАФІЯ

Легенды Вялікага Княства II

«Легенды Вялікага Княства II. Старажытная зямля». «BMA-group», 2004.

Першы дыск гэтай сэрэй гістарычнай музыкі паспеў вытрымаць некалькі выданняў. І вось — варты працяг. Сярод выканаўцаў ёсць адкрыцці.

Калі капэлу Алеся Лася многія ведаюць паводле альбомаў і канцэртаў, дык дудар Васіль Грынь з Заслаўя паспеў засьвятліцца толькі на ладжаных ім у родным горадзе дударскіх фэстах. Ягоны «Пастушок» (найгрыш на парных дудках) — першы выхад у вялікі свет. Бард клясычнай традыцыі Алеся Галіч выступае ў дуэце з Вольгай Емяльянчык; яны падаюць сваімі кантрааснымі галасамі кант XVII ст. з славуага зборніка «Куранты».

Творы з «Полацкага» ды «Віленскага» сшыткаў, якія захаваў прапавы айчынай палацава-замкавай «дыскатэкі», пададзеныя яшчэ шырэй. Іх выконваюць лютніст І.Кубліцкі, гурты «Lituus», «Стары Ольса», ар-

ганіст В.Кісьцень.

Альбом прэзэнтуе й фальклёрныя бяляды («Конь з арлом» гурту «Княжыч»), татэмныя танцы («Журавель» капэлы А.Лася, «Медуница» гурту «Guda»).

Маецца й лыжачка дзёгцю ад пінскага хору «Покліч»: кант XVII ст. «Нова радасць стала» выконваецца ў русіфікаваным выглядзе, хоць ён шмат разоў выдаваўся ў першапачатковай версіі, і нават у скарэктаванай новабеларускай (альбомы «Святая ноч» хору «Залатая горка», рок-праект «Святая вечар», «Хтось крануўся крылаў» Вальжыны Цірашчанкі).

І ўсё ж гэта не дыскарыдуе агульнай задумы (прадусарка Арына Вячорка). Асобная падзяка саўдвараў Уладзіму Давыдоўскаму (экс-«Мроя»), які разбудоваў настрайва цэльны й стылістычна вывераны альбом.

Вітаўт Мартыненка

Я К У І Н Ш Ъ Х

Фэст на Готляндзе

32 да 8 жніўня ў месцы Вісьбі, што на швэдзкай (з 1645 г.) вьсьпе Готлянд, адбыўся традыцыйны «Тыдзень Сярэднявечча». Фэст пачаўся з малітвы і царкоўнага шэсьця на могілкі, дзе спачываюць цэлы 2000 месцічаў, забітых пры штурме гораду дацкім караалем Вальдэмарам у 1361 г. Святочная праграма наступнага дня пачалася з інсцэніроўкі «штурму і несправядлівага ўваходжаньня дацкага караля ў Вісьбі» і рабаваньня дацканамі места. Пад крык сучасных месцічаў «Дацкія свінні!» Вальдэмар атрымаў ключы ад гораду, а жаўнеры-акупанты абабралі сяброў магістрату.

Потым адбылося казальнае «пакараньне» дзяўчыны, якая, закахаўшыся ў дацкага караля, адчыніла гарадскую браму, а пасля сыходу дацан была зажыва замураваная ў гарадскую вежу.

На працягу наступных сямі дзён тутэйшыя і турысты з усяго свету наведвалі каля 1000 розных імпрэзаў, якія пачыналіся а 12 гадзіне і заканчваліся далёка за поўнач. Сярод іх — прафэсійныя і аматарскія рыцарскія турніры, спаборніцтва луннікаў, сярэднявечныя шэсьці і маскаряды, кірмаш, канцэрты фальк-гуртоў, фэст клясычнай музыкі, шахматны матч паміж Швэцыяй і Даніяй, дзе фігурамі

былі жывыя людзі, рэстараны і бары са старажытнай сжай, півам і сапраўдным «мёдам» з нашых казак. Амаль кожны жыхар места ўсе швэды-турысты пераапрацуліся падчас фэсту разам зь дзеткамі ў сярэднявечнае адзеньне.

Сярод рыцарскіх клябаў былі заўважаны, апроч швэдзкіх, ангельскія і эстонскія. Побач з агульна вядомымі фальк-гуртамі, што граюць рыцарскую музыку (такімі, як «Wolgemoth»), у сьвяце бралі ўдзел маладыя музыкі, у тым ліку з Расеі (Новасібірск).

Занесены ў сьпіс сусьветнай спадчыны ЮНЭСКО Вісьбі лічыцца «дыямэнтам Балтыкі».

Места цалкам захавава сваю сярэднявечную забудову і гарадзкі мур з 40 вежамі. Вуліцы ў горадзе носяць назвы купецкіх карпарацый з нашай часткі Эўропы: Рыска, Наўгародзкая, Рэвельская, Данцігская, Любэцкая і г.д. Купцы з Полацку жылі на «Рускай вуліцы». Праваслаўныя беларусы пабудавалі там царкву (рэшкі якой захаваўся), цалкам згодна са стравіленскай традыцыяй. Праваслаўныя браты-наўгародцы жылі на іншым баку места і пабудавалі там сваю царкву — вядома, у сваім стылі. Відаць, тады яшчэ не існавала паняцця славянскага адзінства.

Сталь і салодкая вата

У беларусаў адсутнічае заходні культ якаснага ды камфортнага адпачынку, бо клясычны беларус — працаголік, а не геданіст. Наваградскі фэст — зьявяюцца ланцуга традыцыйных святаў, што адначасна ўпрыгожваюць ды скоўваюць блакітнавокую Беларусь.

Сярэднявечныя мерапрыемствы маюць трохаблічную сутнасць. У іх прысутнічаюць элементы савецкага свята, сьвечка тусоўкі ды няўлоўнага рыцарскага духу, які пасылаюцца руйнуецца несьварнымі рыцарамі.

Аматарскія ў 1990-х фэсты цяпер прыдбалі афіцыйнасьці (арганізатарамі зьяўляюцца мясцовыя ўлады) і талерантнасьці (поруч функцыянуюць мільяныты ды нацыяналісты). Напярэдадні ўздоўж галоўных вуліц гораду праносіцца віхура добраўпарадкаванья, якая зьмятае неканстытуцыйныя надпісы са сьцен, культуры слой — з ходнікаў і бамжоў — з лавак. Пасьля святаваньня горад праз адсутнасьць бясплатных прыбыральняў ператвараецца ў дзіця бяз пампэру.

Захаваліся і іншыя звычкі ічасьлівага савецкага мінулага. Як забарона продажу алкаголю (і астранамічнае колькасць чырванатварных валхваюць «Крыжачку»). Або размяшчэньне кемпінгу за тры кілямэтры ад гораду, прычым адзінымі паказальнікамі зьяўляюцца бабўлічкі-казапаскі.

Шашлыкі пазіраюць з талеркі схаладнелымі шматкамі Белкі ды Стрэлкі, а квольна пышкі салюту вымушаюць чырванец нашчадкаў вынаходніка шматступеньчата ракеты Казімера Семяновіча. Звычайка стала адсутнічаць заўжды абіцае сярэднявечнае кухні. Ахвочыя да ласных губ ды крамбамбулі наведвальнікі выбіралі паміж блінамі з плястыкавых талерак ды цыбульнай смажанкай у кавярні са шчарбатым посудам.

Глябалісты цешацца такімі каштоўнымі правамі амэрыканскае культуры, які кока-кола, папкорн, балёнікі, балёніканы японскіх камэр, скокі пад фанэру ў стэлы «дыска ў Навінках», а таксама надзімаюцца ярка-ружовыя гумавыя рогі, якія карціць убачыць на галавах плямьістых абаронцаў парадку.

За дзесяцігодзьдзе адшліфаваўся ў стандартны набор сувэніраў, абумоўлены перадушым наўняасцю дармовае сыравіны: шматпакутная гліняная свьісьцёлка-тшущачка, саламяны абручкік з палеткаў радзімы, футарал са скуры сканалае з голаду калганасе сьвіньні, мэтальны падсьвечнік (вырашана пытаньне пра выкарыстаньне помнікаў Леніну), матрошка ды расьпісная лыжка, «совсем как у нас в Подмосковье».

Рыцарскай культуры выдзяляецца сьціплае месца нагоды: гандляр — зарабіць, моладзі — патапчыць ды беспакарана паскандаваць «Жыве Беларусь!». Заварожваюць хіба паненкі ў ядвальных строях з CD-R-камі замест сасьмяглых кордаў.

Найбольшымі рамантыкамі ды патрыётамі зьяўляюцца глядачы, а не сябры клубоў, якія ведаюць унутраны мэханізм пэрформансаў. Прафэсіяналаў цікавіць кошт зброі ды колькасць атрыманых гузакоў, а заўзятары шчыра турбуюцца пра вынікі двубою. Экзатычнае захапленьне даўніною набывае форму любові да чужога культуру: рэй вялі спадары ў шатляндзкіх кітаах, спадарыні ў францускіх уборах ды расейскіх гурт «Drolls». Нават пераможца турніру клуб «Ратнае кола» насіў імя астраўнога акупанта Эрыка Рудабародага. Карацей, на здратаваным шнарамі цэле нацыянальнае ідэі паразытуе поп-смактун колеру шапёнае ласасіны.

Зрэшты, на пачатку XXI ст. кожная краіна хварэе на пераплаўку традыцыйнае культуры ў масавую. І кожная выбірае свой варыянт. Ёсьць такія, што патапоўць у салодкай ватае, які герцаг Кларэнс у кадушцы з мальявіяў. Але ці пасуе нам гэтая дарога? Беларусы знаходзіцца на стадыі пошукі, і ёсьць надзея, што некалі мы забавімся ад саладкавасці чужацкіх стэрэатыпаў ды ўбачым існы бляск мяча верхнічка «Пагоні».

Болачка

Я К У І Н Ш Ы Х

Готлянд называюць яшчэ выспай 100 сабораў. Усе цэрквы, сярэднявечныя ды мураваныя, аточыны рунічнымі камяямі. Усе цэрквы пабудаваны за адносна кароткі прэрыяд — з 1100-га па 1361-ы. Большасць зь іх паходзіць менавіта з сярэдзіны XIII ст. З 1361 (год даўкай акупачыі) да 1960-га на Готляндзе не было пабудавана ніводнага сабору ці капліцы. Вось такі эканамічны заняпад. Багацьце Вьсьбі XIII ст. грунтвалася на пастаўцы будаўнічых матэрыялаў і начыньня замка Лівоўні і Прусіі. Якраз у Вьсьбі біскуп Альбэрт рывтаваў вайну з Полацкам за Лівоўна.

Сьняня большасць сабораў і цэркваў Вьсьбі ў руінах. Але іх не псуноць сучаснай рэканструкцыяй. Замест гэтайга ў развалінах адбываюцца пудоўныя канцэрты. Дужа хачелася б, каб сярод удзельнікаў фэсту зьявіліся рыцарскія клубы і гурты зь Беларусі (электронны адрас для кантактаў info@medeltidsveckan.com, вэб-старонка www.medeltidsveckan.com), а, напрыклад, у Вібэску адбылася інсцэніроўка пад назвай «Штурм і несправядлівае ўваходжаньне 1654 году ў места цара Расей Аляксея Міхайлавіча».

Андрэй Катлярчук, спэцкар «ННВ» у Швэцыі. Вьсьбі

Макракніга пра мікрагісторыю

Усё пачалося з вывучэньня ўласнага радаводу, потым ішло вывучэньне гісторыі родных мясцянаў. За 10 гадоў працы ўзьнік велічэзны фаліант — гісторыя Карэньшчыны, дзясятка вёсак Лагойшчыны, аб'яднаных вакол цэнтру — фальварку Корань — нібы гісторыя Цэнтральнай Беларусі ад XIV да XX ст. у мініятуры. Кніга прысьвечана сьвету, якога няма, — традыцыйнай вьсьцы. Гэты сьвет ня зьнік бяз знаку. На глебе, угноенай прадуктамі яго распаду, вырасла цяперашняя палітычная сытуацыя Беларусі.

АНДРЭЙ ЛІНКЕВІЧ

На прэзэнтацыі сваёй кнігі «Традыцыйная беларуская вёска ў ўрапейскай пэрспэктыве» Вячаслаў Насевіч (на фота) даказваў, што праўдзівы гісторык мусіць разбірацца ва ўсім: генэалёгіі, археалёгіі, а таксама ўласна гісторыі — ад Адама да Пат-сладу. Пра падрыхтоўку кнігі В.Насевіч выкарыстоўваў гістарычныя мэтоды, якімі не карысталіся ў савецкай Беларусі. У прыватнасьці, ён асабліва зьяртваў увагу прысутных на мікрагісторыю: «У саветкі час прынесці ў выдавецтва кнігу пра адну вёску было немагчыма, ска-зала б: што вы нейкай драбязой зай-маецеся. Але ж жыцьцё кожнай вьскі падобнае да жыцьця іншых вёсак».

Аўтар з выкарыстаньнем велізарнага масіву дакумэнтаў апісвае жыцьцё рэгіёну ў цэлым: што елі, што апраналі жыхары Карэньшчыны, як рабілі зямлю, з кім жаніліся, як паміралі... Усё гэта — у гістарыч-

най пэрспэктыве.

У якасьці сваіх папярэднікаў В.Насевіч называе этнографу Язэпа Гладкага (пэўданім Адам Варлыга) і гісторыка Мікалая Ўлашчыка. Першы зь іх дасьледаваў тыя ж мясціны, якія апісаў Насевіч. Другі ў кнізе «Была такая вёска» даў першы беларускі ўзор мікрагісторыі.

На прэзэнтацыі аўтара хвалілі. Архівіст Віталь Скалабан паставіў Карэньшчыну на яе значынны для нашай ў адзін шэраг зь Вязынкай, Ракуцёўшчынай, Віцкаўшчынай, Малой Багацькаўкай.

Аўтару давялося адказваць на пытаньні, датычныя ня толькі кнігі, але і ўвогуле гісторыі. Адно зь іх гучала па-філязофску: «Гіне вёска ці ня гіне?» Адказ: «Зьмяняецца. Нешта зь вьскі адыходзіць, штосьці — нараджаецца». Просьба ацаніць стан вьскі ў 1917 г. прыдалася Насевічу як нагода для займальнай міні-лекцыі:

«1917 г. быў толькі эрэам цэлай эпохі. Вёска першай паловы XIX ст. была рэліктам: увесь сьвет ужо жыў іначай. Сяляне самі не былі гатовыя да свабоды, яны спадзяваліся, што ўсе праблемы вырашыць пан. Таму ў Польшчы вызваленыя сялян адбылося на пачатку XIX ст., а ў астатняй Расейскай імперыі — толькі ў другой палове. Пачалася мадэрнізацыя вьскі паводле заходняй мадэлі разьвіцьця. Але ці шмат было тых, хто хацеў і мог адказаць за сябе? Не! Вобразна кажучы, тая мадэрнізацыя ішла на выперадкі з самараспадам грамадзтва Расейскай імперыі і прайграла гэты забег. Усе праблемы, пра якія мы гаворым, — гэта ня зь вьскай нехта стварыў, а самі сяляне стварылі з нававольным сьветам».

Адзіны заклад, які прагучаў у бок Насевіча, — расейская мова выданьня.

Адам Воршыч

БІБЛІЯТЭКА

Празаічна пра вяршыні белсаўліту

ЦК сочыць за якасьцю жанчынаў беларускіх пісьменьнікаў. Народная артыстка СССР Рэжыя грае перад старшынні сельсаветаў. Эстонскія пісьменьнікі, у адрозьненьне ад бравых беларускіх скульптураў, ня могуць уявіць Купалу босым. Машэраў — безуважны, артыстычны і супярэчлівы. Выступаюць артысты маскоўскай эстрады. Усе гэтыя прыметы часу прысутнічаюць у кнізе ўспамінаў, які дэкор і які зьмест адначасова.

Больш каштоўнае — рысы характараў, дэталі з жыцьця клясыкаў. Валеры Маракоў помсьціць мільцыянту, адбываючы ў таго дзвучыну. Колас апрагнаецца ў тройку пад галытукам нават у шпіталі. Панчанка з Брыльём перакусваюцца на Камароўскай з чаркаю. Крапіва жартуе, Думнічане і жаночкае сьціснуе ў Змітраку Бядулю.

Ці ёсьць у кнізе Гілевіч? Ёсьць, але бадай няма.

Пэтру Міколу Аўрамчыку не

Мікола Аўрамчык. Знаёмія постачі. — Менск: Маст. літаратура, 2004. — 2000 ас.

стае празаічнага майстэрства. Кніга нарысаў пра клясыкаў літаратуры не прычароўвае ні стылем, ні аналітычнасьцю, ні цынзізмам. Гэта не «Начныя ўспаміны» і не «Вячэрняе». Адна Аўрамчыку не адмовіш у скрупулёзнасьці і такце. Кніга прызначана для старэйшага школьнага ўзросту. Ня самы ўдалы выбар выдавецтва. У 16 гадоў гэта здасца занудзтвам. Але пазьней, пазьней... Калі ведаеш шану лёсу, веку, эпосе...

Сяргей Гэзгала

Някляеў у Інтэрнэце

Паэт Уладзімер Някляеў адкрыў свой сайт (www.nekliaev.by). На сайце разьмешчаны вершы (з кнігі «Вынаходцы вятроў»), «Наскрозь» і «Проща», проза (апавесьць «Вежа» і раман «Лабух»), публіцыстыка (па-расейску), тэксты некаторых песень, фатаздымкі розных гадоў.

Прапаганда ад «Дунечкі»

У Менску зьявіўся Дом беларускага кіно: пакуль што ён месціцца ў кінатэатры «Цэнтральны», але пасля рэканструкцыі «Партызану» перабярэцца туды. Дом кіно мае прапагандаваць дасягненні нашага кінэматографу. Найбольшай імпрэзай стане дыроэм'ерны паказ беларуска-расейскай карціны «Дунечка», здымкі якой вядуцца на «Беларусьфільме».

Далонь Клэптана і зорка Дональда Дака

У галівудзкім музэі славы сучасных артыстаў, якія зрабілі ўнёсак у гісторыю музыкі, зьявіўся адбітак далоні брытанскага сельсвака і гістарыста Эрыка Клэптана. «Далонь Клэптана» будзе выстаўлена пачоб з «далонямі» Джымі Хендрыкса і Карласа Сантаны.

А на Бульвары зорак у Лос-Анджаласе зьявілася зорка пэрсанажа дыснэйскай мультфільмаў Дональда Дака. Гэты герой упершыню зьявіўся 9 чэрвеня 1934 г. у мультфільме «Разумныя курачкі». Увосень 2004 г. юбілей Дональда Дака будзе адзначаны выходам першага камп'ютарнага анімацыйнага фільму зь ім — «Двойчы на Каляды». Бульвар зорак ствараецца з 1960-х, зорка дыснэйскага героя на ім — 2257-я па ліку.

АВ; БелаПАН, Gazeta.pl

• НОВЫЯ КНІГІ, ДАСЛАНЫЯ Ў РЕДАКЦЫЮ •

«Сьпелы пра даўніх лічываў да 1434 году» Яна Чачота 1842—1844 гг. — гістарычны эпас беларусаў / Уклад. В.Ліцьвін; Пер. з польск. К.Цыркві, С.Судніка; Камэнтар. С.Судніка. —

Менск: Тэхнапрінт, 2004. — 124 с.: іл., ноты, 150 ас. «Калі чытаеш «Хроніку...» Стрыкоўскага, цяжка ўтрымацца, каб не сьпяваць усьлед за ім — такая яна паэтычная, часта нават перапеленая вер-

шамі. Я чытаў яе і сьпяваў, складваючы песны. У гэтых песнях я закрунуў далёкія гістарычныя падзеі, да сьмерці Уладзіслава Ягайлы ў 1434 годзе» — так акрэсьліў аўтар 55 баладаў абставіны іх ства-

рэнняў ў 1842—1844 г. Сьняня «Спелы...» упершыню друкуецца ў беларускім перакладзе. Музыку да тэкстаў Я.Чачота напісалі В.Курьяненка, Я.Петрашэвіч, Л.Маханч і П.Русаў. Тацяна Вабішчэвіч

Нямецкі мяккі знак

Сяржук Вінаградаў

Арыентавацца ў моўных пытаннях выключна на патрэбы адукацыі — значыць ставіць воз паперадзе каня.

У нямецкай мове літары «мяккі знак», адной з самых часта ўжываных у беларускай кірыліцы ды такой любай сэрцам прыхільнікаў клясычнае беларускае мовы, няма. Дый шырокаму ўжыванню нямецкае мовы (пакуль што) нічога не пагражае. Але ж зь нядаўняга часу зьявілася праблема, супоўная для беларускае і нямецкае моў, — правапіс.

У 1996 г. прадстаўнікі нямецкамоўных краін прынялі рашэнне пра рэформу нямецкага правапісу. Рэформа прадугледжвала спрашчэнне некаторых існых дагтуль правілаў і ўступіла ў сілу ў 1998 г. Тады ж адукацыйныя ўстановы пачалі выкладанне нямецкае мовы згодна з новым правапісам. У 2005 г. новы правапіс мусяў стацца абязвыковым для ўсіх сфэр ужывання мовы.

Але самыя добрыя намеры прыводзяць да непрадказальных вынікаў. Ад пачатку рэформа выклікала пратэсты пісьменнікаў, якія выступалі за вяртанне да старога правапісу, спасылаліся на блатаніну і непаслядоўнасць у новых правілах. Адзін з самых уплывовых штотдзёнікаў «Frankfurter Allgemeine» вярнуўся ў 2000 г. да старога правапісу. А сёлета, зважаючы на тую абставіну статус рэформы, дыскусія разгарэлася нанову: прадстаўнікі ўплывовых выдавецтваў, сярод якіх калярвовы часопіс «Spiegel», масавая бульварная газэта «Bild» ды штотдзённая газэта «Sueddeutsche Zeitung», таксама вырашылі вярнуцца да клясычнага варыянту правапісу.

У спрэчку ўцягнуліся многія дзеячы культуры, палітыкі, адукацыі. У гэтым месяцы тэма правапісу была дамінантнай на экранях тэлевізараў і ў друку Нямецчыны, адсунуўшы надзённыя

пытанні эканомікі і сацыяльных рэформаў на другі плян. Рэформа, якая прадугледжвала спрашчэнне правапісу, прывяла да падзелу немцаў на прыхільнікаў і праціўнікаў новае арфаграфіі.

Абмяркоўваць падрабязнасці рэформы вялікага сэнсу ня мае, бо насамрэч змены насілі толькі касмэтычны характар. У сваёй глыбіні нямецкая рэформа значна саступала праведзенай у 1933 г. у Савецкай Беларусі моўнай рэформе, якая, улічваючы сур'езныя змены ў граматыцы і вымаўленні, фактычна прывяла да стварэння другога варыянту беларускае мовы. Затое нямецкая сытуацыя можа паслужыць добрым прыкладам таго, як нельга абыходзіцца з мовай, а таксама вылучае пытанні, на якія трэба будзе шукаць адказы і беларусам.

Першае такое пытанне — ці трэба вітаць намаганні мовазнаўцаў дзеля спрашчэння правапісу, якія сталі падставой для беларускае і нямецкае правапісных рэформаў. Такія намаганні тлумачацца ў першую чаргу імкненнем палегчыць вывучэнне мовы ў школах, каб можна было выкарыстоўваць эканомлены час для іншых мэт. Для гэтага ствараюцца ўсёабдымныя правапісныя канцэпцыі зь мінімальнай колькасцю выключэнняў, якія раздзяляюць на тры групы, а не на дзве, і графічны выгляд ды самую моўную традыцыю. Нямецкі прыклад паказвае, што імкненне да спрашчэння можа прывесці да яшчэ большых цяжкасцяў. Рэальнае моўнае жыццё ставіць перад рэфарматарамі пытанні, пра існаванне якіх яны нават не здагадаліся, што прыводзіць да яшчэ большага награвушчвання правілаў і выключэнняў. Акрамя таго, прыклад англійскае і французскае моў дэманструе, што існаванне складаных, але стагодзьдзямі ўстойлівых правапісных правілаў

не зьяўляецца перашкодай для засваення мовы. У Францыі напісанне дыктовак лічыцца ці не нацыянальным спортам і кожны жыхар лічыць справай асабістага гонару паліпшэнне сваёй пісьменнасці. Такім чынам, практыка паказвае, што мова не павінна быць простаі — мова павінна быць стабільнай і паважанай, а спробы спрашчэння часам прыводзяць да адваротных вынікаў.

Наступнае пытанне — ці можа мова жыць без адзіных арфаграфічных нормаў. У гэтым аспекце паўстае дyleма паміж адзіствам правапісу (але ў гэтым выпадку мове і яе носьбітам навязваецца пэўная штучная норма) ды вольным развіццём мовы (тады ў правапісу няма адзіства, што стварае праблемы пры вывучэнні мовы ў школах). У адорызненне ад нямецкага падыходу англійская мова падае прыклад існавання некалькіх варыянтаў правапісу ў залежнасці ад краіны і традыцыі, і вядома ўсім нам пэдагагічнае патрабаванне «пішы правільна» гучыць у англійскай мове як «пішы паслядоўна». Такім чынам дасягаецца свабода моўнае творчасці, і кожны носьбіт мовы робіць свой асабісты выбар на карысць таго ці іншага варыянта.

Такі падыход мог бы асабліва прыдацца для беларускае сытуацыі, дзе адзіства правапісу праз палітычны і культурны раскол нацыі пакуль што не зьяўляецца магчымым. Патрабаванне «пішы паслядоўна» азначала б вывучэнне ў беларускіх школах аднаго з варыянтаў правапісу і некаторае знамяленне з другім, а беларускія СМІ арыентаваліся б у сваім правапісе на пажаданы спажываюць. Урэшце, існаванне некалькіх варыянтаў моў і складанасці ў адукацыйнай сыстэме, што вынікае адсюль, — мабыць, меншае ліха, чым распраўка штучных рэформаў.

Яшчэ адно пытанне — якія грамадзкія інстытуты мусяць вырашаць лёс мовы. У Нямецчыне правапісная рэформа прымалася прадстаўнікамі міністэрстваў культуры федэральных земляў, бо нямецкае заканадаўства адносіць адукацыю да сфэры паўнамоцтваў рэгіёнаў. Такім чынам, у Нямецчыне моўная праблема была звязана да пытання выкладання мовы ў школах. Далейшае развіццё падзей прадманстравала, наколькі памылковым быў гэты падыход. Вяртанне вядомых газэт да старога правапісу і непрыманне рэформы значнай часткай насельніцтва абзначыла мяжу ўплыву адукацыйных чыноўнікаў. Гэта і зразумела, бо мова належыць усаму грамадству і пытанні далейшага яе лёсу мусяць абмяркоўвацца ў як мага шырэйшых колах. Некаторыя нямецкія палітыкі нават патрабуюць вынясення пытання правапісу на рэфэрэндум. Вядома, для Беларусі такі шлях, улічваючы наш сумны досвед з «моўнымі рэфэрэндумаў», наўрад ці палыходзіць. Варта проста памятаць, што арыентавацца ў моўных пытаннях выключна на патрэбы адукацыі і выкладання — значыць ставіць воз паперадзе каня.

Такім чынам, нямецкая рэформа служыць бліскучым прыкладам, колькі шкоды можа прынесці непрадуманая і прынятая ў вузкім коле моўная рэформа. Зрэшты, у беларускай такі досвед таксама ёсць. А, мабыць, галоўны нямецкі ўрок — ня трэба сьпяшацца. Наяўнасць двух варыянтаў беларускае мовы, вядома, не спрыяе пашырэнню ўжывання беларусчыны. Але ж увядзенне нейкага трэцяга, кампраміснага варыянта без адпаведнага кансэнсусу сярод носьбітаў мовы можа зрабіць сытуацыю яшчэ горшай. Так што варта дазваліць самой моўнай практыцы вырашыць пытанне на карысць «тарашкевіцы» або «наркамаўкі».

ВОДГУКІ

Пра айца і друга

У прадмове да надзвычай цікавых запісаў кс.Адама Станкевіча («Віленскі кувэрар», №9) сутыкнуўся з прыкрай памылкай, якая рэзала мне вока і раней. «... запісы ойчы Станкевіча», піша «Кувэрар». Між тым, «ойча» — гэта клічны склон ад «айцец». Трэ было б пісаць «запісы айца Станкевіча». Тое самае з словам «друга», клічным склонам ад «друг». Нашы слаўныя «крабёўцы» (дзе яны падзеліся, дарэчы?) пісалі: «Дружа Сяргей наведваў...» Трэба «друг наведваў».

Андрэй Карнялюк, Берасце

Яшчэ раз пра Судан

Арткул Сяргея Рака «Пошук братоў па розуме працягваецца» выклікае ў мяне пэўныя пытанні. Адна справа Башар, які «паліць хатыні ў сваёй краіне» і сябрае з Бэн Ладэнам (Судан называюць радзімай «Аль-Кайды»). Другая — сам Судан, краіна старажытнай цывілізацыі, якая ня зводзіцца да рабаўладання і не зьяўляецца «спадчынай старажытнаегапіскай цывілізацыі». Суданцы ўжо ў часы фараонаў будавалі свае ўласныя гарады, піраміды, мелі сваю старажытную сыстэму пісьма, якая дасюль не расчытана. Таму яны заўсёды супраціўляліся інтэграцыі з паўночным суседам. Беларусам ёсць чаму павучыцца ў Судане. Тым больш што пэўная традыцыя ўжо маецца. Яшчэ ў XIX ст. Судан наведваў Язэп Сянкоўскі, беларус паходжаннем, бацька расейскага ўсходназнаўства. Другі ліцвін, Максім Рыль, ачольваў суданскі касцёл. У пачатку мінулага стагоддзя суды ў якасці агранома прыяжджаў Раман Скірмунт.

Уяслаў Шатэрнік, Менск

Пра візы ў Эўропу

З сваёго досведу наведвання замежных амбасадаў у Менску: упэўнена, што свой бавышшы з чаргаў маюць найперш ахоўнікі консультаваў, якія прапускаюць людзей у візавыя аддзелы і маюць, мусяць, кантакты з турагенцтвамі. Восім ім і выгаднае стварэнне чаргаў. Асабліва непрыемнае было маё стаянне каля французскага пасольства. Усё зусім інакш каля брытанскага/італьянскага офісу, дзе зь людзьмі абыходзіцца надзвычай ветліва і трымаюць парадак.

Праф. Ружа Ганчарова, Менск

Пра выбары

Зьяўляюся сталым чытачом «НН», а пішу ў першы раз. Кожныя выбары ў нашай краіне пакідаюць глыбокі адбітак у сэрцы. Машына, запущаная ППРБ, раніць альбо падмінае пад сябе іншадуццаў ды штатупе новыя «кадры». Кадры, як вядома, вырашаюць, дакладней — выконваюць, усё. Яны ўжо даўно прызываліся жыць толькі па камандзе «фас» (няма нічога лепшага, чым зьесць слабага). Гэта асабліва відаць на менш за ўсё абароненых працаўнікаў ды студэнтах. Першыя страцілі сваю цёмную абароненасць, калі паставілі свой подпіс у кантракце, другія ўвогуле яе ня мелі. Гэта тычыцца ў вялікай ступені іншагародніх студэнтаў.

Як толькі набліжаецца апошні тыдзень выбарчай кампаніі, у інтэрнатах пачынаюць ледзьве не палівацца — датэрміновыя выбары. Пра тых, хто «не паспеў» прагаласаваць учора, ужо клопатоцца камісія на чале з дэканам, якая з найвялікшым задавальненнем выявіць у вашым پاکойчыку безліч недахопаў, за якія вам («як вам ня сорамна») ня месца ў інтэрнаце. І вось, з болем у сэрцы, бо раней пананавіў чакаць да апошняга, ідзеш. Ідзеш, бо ня хочаш выцягнуць з бацькоўскай кішэні 300 «лішнік» дзяляраў у год на кватэру. Ідзеш з адчуваннем таго, што ты для іх, ні больш ні менш, — быдла, ад колькасці якога залежыць моц гаспадара. Потым толькі застаюцца сапаваныя бюлетэны, у якіх застаецца ўвесць твой гол.

Але шмат знаходзілася тых, хто чыкаў (і будзе чыкаць ізноў) да апошняга, адбіваў напады камэндантаў, намаў ды іншых агітатару. Невядома, чаго чыкаць гэтай восенню, асабліва ў сьвятае апошніх заяў «яго вількасці». Гэта будзь адны з самых галоўных, а значыць, брудных выбару, ад якіх будзе залежаць трэці (пажыццёвы) тэрмін. Насамрэч АР ня велімы хочацца атрымаць гарбуз ад апазыцыі, які можа сапсаваць усё яго пляны.

Людзі кажуць, што яны шрубкі ў сыстэме, — маўляў, што тут зробіш. Але добра вядома, што адбываецца з машынай, у якой бракуе тых шрубак. Будзем спадзявацца, што знойдуцца тых, хто здолее «адкруціць» гэтыя шрубкі ды пазбавіць нас ад чарговага болу.

Дзьмітры Дзьмітрычэнка (студэнт), Менск

ХРОНІКА

11 жніўня Берасцейскі аблсуд адмяніў папярэдняе, вынесенае райсудом дэпутату Малаарыцкага райсавету (БНФ) **Уладзімеру Малею** «за арганізацыю несанкцыянаванага саюда», бо справа разглядалася пры адсутнасці адваката. Адміністрацыйная справа накіраваная ў той самы суд на паўторны разгляд. Старшыню Гомельскай абласной філіі АГП **Уладзімера Кацору** 12 жніўня затрымалі на пасту аўтаінспекцыі ў Жлобіне, абвінавачваючы ў крадзяжы аўтамабіля, ды ўсяго толькі сканфіскавалі некалькі тысяч асобнікаў газеты «Врэмя» ды ўлеткі «5+». 13 жніўня скаргу ў пракуратуру на дзеянні міліцыянтаў, якія затрымалі яго 21 ліпеня, падаў актывіст «Зубра» **Сяргей Кунец**. 13 жніўня выбарчы камісіі не зарэгістравалі ініцыятыўныя групы **Валер'я Шчукіна**, **Вольгі Карач** і **Алексея Гаўрыцківа** ў Віцебску (апошні — з Народнай Грамады), **Ляніда Мархоткі** ў Салігорску, **Святланы Каралёвай** (АГП), **Зымітра Дашкевіча**

(Малады Фронт, Менск), 3 19 чалцоў ініцыятыўнай групы **Аляксандра Галацішэва** (Амсыслыаў, АГП) да 16 жніўня пад ісікам улады ў 10 чалавек вырашылі выйсці з **В.Леванеўскаму** падоржылі тэрмін утрыманьня пад вартай да 13 верасня. Актывіст «Зубра» **Аляксей Шыдлоўскі** 16 жніўня быў аштрафаваны на 95 тыс. руб. за распушчэнне суджыванне ўлетак. Дэпутат Менскага райсавету, намеснік старшыні БНФ **Юрась Занковіч** 17 жніўня выклікаў у суд, дзе яго маюць судзіць за «неападардаваанне патрабаванням работнікаў міліцыі»: яго затрымалі 21 ліпеня пасля канцарту на плошчы Бангалор. **Уладзімеру Мацішоўскаму** з Лепеля 17 жніўня завялі ў выкананне: «Вас ціпер ідзе на працу ня возміўца» — за ўдзел у ініцыятыўнай групе кандыдата Алега Тычыны. 17 жніўня суд Першамайскага раёну Менску не задавоўлі пазову **Анатолія Лябедзькі** да НДТРК, АНТ і СТБ: лідар АГП адстойваў свой гонар, зьянаважны

фільмам «Дарога ў нікуды». Лідзя Яромошын на пасяджэнні 17 жніўня назвала **Сержука Салаха** «базарным мужыком» і прапанавала адкрыць на яго крымінальную справу за паклёп на выбарчую камісію. 12 жніўня **В.Леванеўскі** абвясціў галадоўку: ён патрабуе прыёму скаргу ў вышэйшыя інстанцыі, сустрэчы з судзьдзямі і зь дзецьмі, азнамлення з матэрыяламі справы. **Ю.Занковіч** 17 жніўня аштрафавана на 5 б. 18 жніўня ў пракуратуру Воранаўскага раёну паступіла скарга на старошыню Гіраўскага сельсавета Марыю Кулік, якая агітуе жыхароў на падпісавца за вылучэнне Аляксандра Мілінкевіча. Пракурор Малаарыцкага раёну 18 жніўня вынес касачыны пратэст на рашэнне раённага суду, які задавоўлі пазову **БНФ** да начальніка аддзелу па ідэалогічнай працы Малаарыцкага райвыканкаму Сяргея Строка.

АШ

Трыюмф антычнага шоў-бізу

Каманда наша выступае пад неканвэрсоўным сьцягам з пахавальным арнамантам. Камэнтары наўцяма размаўляюць на мове расейскай правінцыі. Але мы ўжо там, змагаемся за мэдалі. Калісьці пройдуць і па нашых стадыёнах атлеты ўсіх краін.

Адкрыцьцё Атэнскай Алімпіяды стала сапраўдным трыюмфам антычнасьці — у сучасную кампютарную эпоху. Гэта трыюмф антычнага шоў-бізу. Пятніца, 13-га, не расчаравала сваім урачыстым і неверагодным відэаішчам. Бубеншчыкі, якія заклікаюць мінулае. З экрану стадыёну глядзіць на нас старажытная музыка: антычнасьць вырываецца зь віртуальнасьці бубенным боем. Агнявыя алімпійскія кольцы на цёмнай вадзе вільзнага басэйну злучаюць дзьве магутныя сьціхіі.

Аграмнадная статуя распадаецца на кавалкі — нараджае мужчынскі торс, курас; а на паверхні кожнага з кавалкаў — відэакліпы з выявамі людзей і нарадаў. Чырвоны кентаўр з кап'ём. Відэаішча гадзінніка-клепсыдры разгортвае карціну гісторыі ад старажытнасьці да нашых дзён: Эдып і Сьфінкс, Эгіпэт, Алімпійскія гульні. І хаця на стадыёне знайшлося месца вобразам праслаўленай царквы — сьвятарам і храмам, гэта вяртаньне антычнасьці. Гэта паганства і культ

Італьянскі сабліст Алянда Мантана здымае пробу з залатога мэдала.

Толькі цела ў сучаснасьці тэлевізійнае. Віртуальнай і падманлівай выглядае сьпіраль ДНК, што нараджаецца з хісткага зьзяньня Шляху Продажаў, створанага лазэрамі на кроплях вады. Як неверагодным гучыць віншаваньне касманаўтаў з арбіты. Як кампютарнай, «арнаментальнай» зоркай глядзіцца Б'ёрк, што сьпявае на Алімпіядзе. Ды-джей мантажуе музыку — як у няпэўным сьвятле начных клубоў. Як і ў антычных піфагарэйцаў, культ лічбаў. Толькі камэнтары прыводзяць лічбы мэгаліманскія, амаль нерэальныя. У штучнае возера, створанае на стадыёне, залілі 2 162 000 літраў вады. Прысутнічае 21 000 журналістаў. 202 краіны бяруць удзел у Алімпіядзе. Будзе разыграны 2021 мэдалі. Палітыкі на трыбунах трапляюць у сымбалічны абмен антычнага шоў-бізу: Тоні Блэр, Шымон Пэрэс, Назарбаеў — яны таксама частка віртуальнасьці, частка відэаішча. Краіны гандлююць іміджами: маленькая Малдова дасяе за залаты мэдалі спартоўцаў \$ 50 000, а суседзя зь намі Раўсея заплаціла за кожны спартовы

строй 3 600 эўра. Але тое, што алімпійцы маюць цела, таксама не забываецца. Так, «Навіны спорту» гадваюць, што «ў Атэнах для спартоўцаў падрыхтавана 130 000 кандомаў», а па тэлевізіі кажуць, што кожны дзень у Алімпійскай вёсцы спажываецца 700 000 бутэлек вады. Цікавыя фігуркі Фэба і Афіны ўключаюцца ў гандлёвую гонку за лепшы сувэнір. Дзе ў гэтым антычным шоў-бізе наша краіна? Пакуль каманда наша выступае пад неканвэрсоўным сьцягам з пахавальным арнамантам. Пакуль журналісты нашы няўцяма размаўляюць на мове расейскай правінцыі, а галоўнай камэнтарыцы муляе «бітва за ўраджай». Пакуль нашым уладам няма месца на алімпійскіх трыбунах, бо прыхільнасьць да хакею не абараняе ад палітычных скандалаў. Але мы ўжо там — і змагаемся за мэдалі. Калісьці пройдуць па нашых стадыёнах атлеты ўсіх краін. І тады мы канчаткова станем часткай антычнасьці, якая падаравала сьвету Алімпійскія гульні.

Андрэй Расінекі

Амэрыканскі баскетбаліст Шон Мэрыян дэманструе свае надзвычайныя фізычныя здольнасьці.

АЛІМПІЯДА Ў ЛЮСТЭРКУ ХМАРАЧОСАЎ

Аранжавае жыцьцё

Папулярнасьць Алімпійскіх гульняў у ЗША можна параўнаць з «аранжавым» узроўнем бясшэкі, увядзеным Белым домам у Нью-Ёрку ў адказ на пагрозы тэрактаў «Аль-Каіды». Азначаны ў плянах басейноў фінансавыя будынкі ў Нью-Ёрку цягам 24 гадзін ахоўваюцца ўзброенымі да зубоў вартанікамі. Грузавікі на ўездзе ў горад праходзяць абавязковы паліцэйскі кантроль, значна замаруджваючы трафік. Максимальна жорсткі характар набыла праверка людзей пры ўваходзе на ўсе без выключэньня масавыя мерапрыемствы. Гэта тое, што перашкаджае амэрыканцам штодня. На небясьлеку тэрактаў большасьць не звяжае. Жыцьцё б'яжыць сваім ходам. Гэта таксама і Алімпіяда. Спэсборніцтва паказваюць чатыры тэлеканалы. У цэнтральных газэтах — усе вынікі і падрабязнае апісаньне падзей. Але

нават самая відэаішча частка Гульняў — цырымонія адкрыцьця — засталася ў цені шокавага прызнаньня губэрнатора-гея Нью-Джэрзі Джэймса Макгрыві і страшэнных наступстваў урагану Чарлі ў Флорыдзе. «Дзякуй нябёсам, што не адбылося ніякіх непрадбачаных інцыдэнтаў. Дзякуй нябёсам, што ўсё прайшло гладка. І дзякуй нябёсам, што ўсё гэта скончылася», — так «The Washington Post» не пакінула каменя на камені ад арганізатараў і галоўнага праваўладальніка трансляцыі трохгадзіннага шоў у ЗША тэлеканалу NBC, абвінавачваючы іх у звышкарэцыйнасьці. Ці не адзінае, што злучае Штаты й Алімпіяду, — гэта зоркі. Такія, як 18-гадовы вундэркінд у плаваньні Майкл Фэлпс, на якога мясцовыя «знаўцы» яшчэ задаўга да Гульняў узвалілі непад'ёмны воз — пераўзысьці дзясятненьне Марка Сьпітца

Адзіная згадка аб санкцыях ЭЗ да Сівакова прагучала ў этэры NBC падчас зьяўленьня нашых атлетаў на цырымоніі адкрыцьця Гульняў.

32-гадовай даўнасьці ў сем залатых мэдалёў. І няхай кіраўнік алімпійскай дэлегацыі «зорна-паласатых» Джордж Буш-старэйшы гаворыць пра першаснасьць гонару й годнасьці, які прагнуць падзьвігаў і трыюмфаў. А таму бронзавыя мэдалі Фэлпса ўспрымаюцца як няўдача, а паразы баскетбалістаў ад зборнай Пуэрта Рыка (у жыцьці — адміністрацыйнай часткі ЗША), зьніжае і без таго мізэрны інтэрэс. Дарчы, рэзанансам, узнятым у эўрапейскіх СМІ з прычыны «дыскваліфікацыі» Сівакова, тутакі й ня пахне. Адзіная згадка аб «санкцыях Эўразьвязу да беларускага спартовага міністра, зь якога на разьміне абвінавачваюць у парушэньні правілаў чалавек», прагучала ў жывым этэры NBC падчас зьяўленьня нашых атлетаў на афіцыйнай цырымоніі адкрыцьця Гульняў.

Кастусь Лашкевіч, Нью-Ёрк

АЛІМПІЯДА ЛЕВЫМ ДРОКАМ

Лета, Грэцыя, сумна

Галоўнае рэзыюм першага тыдня алімпіяды: калі арабскія тэрарысты ня выставяць сваёй каманды на наступных спаборніцтвах у Пэкіне, алімпійскі рух ператворыцца ў звычайны кіч. Атэны-2004 — першая Алімпіяда пасля падзей 11 верасьня, якія канчаткова пахавалі двухполосныя расклады халоднай вайны. Спорт, што быў люстэркам палітычнага супрацьстаяньня двух блёкаў, таксама трансфармаваўся. Адзіны патрыятычны бзік, на які аказаўся здольны калісьці магутны Крэмль, — заклікаць сваіх спартсменаў не жаваць гумкі падчас трансляцыі рэзыюму «Саюз нерушымы».

Фронт глябальнай барацьбы праходзіць паміж Захадам і ісламскім тэрарызмам. Аднак бэн Ладэн сваёй каманды ў Атэны не прыслаў і алімпійскія спаборніцтвы, пазбавіўшы іх палітычнага прысмаку, ператварыўшы ў нейкую папсу. Францускі «Figaro» з лятэнтнай настальгіяй нагадвае, якія тэмы даводзілася аглядаць яго журналістам падчас алімпіяд мінулага стагодзьдзя: міжнародныя байкоты (Манрэаль-1976, Масква-1980, Лос-Анджэлас-1984), тэрарысты (Мюнхен-1972, Атланта-1996), палітычныя масакры (Бэрлін-1936 і Мэксыка-1970).

Сёньня камэнтары Алімпіяды пакутуюць фіглівай. Іх артыкулы ў штодзённых выпусках адправілі б у рубрыку «Гэта цікава ведаць». Дамінантныя тэмы — допінг і наварочаная сыстэма бясшэкі (на ахову 10 500 спартсменаў кінута 70 000 грэцкіх мянтоў, ня лічачы агентаў сьпэсслужбаў і ракетнай сыстэмы «Патрыёт»). Нават жортым журналістам цікавей. Яны смакуюць эратычнасьць спорту. Сярод спартсменаў модна рабіць свае эратычныя здымкі. На кавэрэ глямаўных часопісаў у позу ню ўжо засьвабодзілася гімнастка Хадоркіна, лёгкаатлеткі Аманда Бірд і Мэрыен Джордж, уесь склад нямецкай зборнай па валейболе і нават іх суйчынніца молатакідальніца Сюзана Кайль. Уваўляю! Цынічна, але слухна аўтар «Figaro» нагадвае, што легендарныя антычныя алімпіяды былі ня шабасам аматараў спорту і пацэфістаў, а віртуальнай разборкай паміж Атэнамі і Спартай. Ад наступу папсы выратоўвае беларуская экзотыка. На фоне адноснага фіяска нашага дрытмту галоўнымі ньюсмейкерамі спартовых калёнак і вэб-форумаў становяцца зусім не атлеты.

Можна сьмела казаць, што ў аналах айчынага спорту Алімпіяда-2004 будзе называцца «сівакоўскай». Сп.Сівакоў, якому адмовілі ў «шэнгене», цяпер кіруе зборнай праз мабіль. Цікава, які ў Сівакова пакет — «Супэрджыны» або «Старт», і ці ёсьць у яго «любимы нумар»? Другімі спартовымі хэдлайэрамі сталі браты Герыловічы — экіпаж камбайну «Дон-150» з-пад Рэчыцы. Калісвабнік-рэкардсман выклікаў алімпійцаў на спаборніцтва. Сама ідэя вывесіць нейкі эквівалент алімпійскай ўзнагароды для кожнай галіны гаспадаркі — цудоўная! Напрыклад, адзін пераможны гейм у тэнісе эквівалентны 50 мэтрам пракладзенага асфальту, 3 кіляграмам надоезнага даяркай малака і 345 гадзінам настаўніка. Такім чынам, уся нацыя становіцца алімпійскай, а Лукашэнка, як прэзыдэнт НАК, заступае на чарговы тэрмін без гемаройнага рэфэрэндуму. Як бачым, ня так усё і сумна, тым больш што галоўныя прыколы наперадзе. З кожным днём устаноўка на 25 мэдалёў становіцца фата-марганя. Я не дэфійска іравула, але мяркую, што наш Эўр-бальфіка вось-вось пачне грымець і сыпаць перуны.

Лёлік Ушкін

У графіка з Заслаўя Тацяны Ласкі, калі яна сказала, што будзе адпачываць на пленэры, суседка прастадушна спыталася: «А дзе гэта краіна такая?» Краіна Пленэр сёлета размясцілася ў Бычках.

Краіна Пленэр

10-ы драздовіцкі мастакоўскі пленэр быў прысьвечаны 80-годзьдзю Васіля Быкава

Вушача прапусьціла празь лябірынт завулкаў да Школьнай, 6, да дому з чырвонай цэглы на цыністым панадворку. Народны паэт Беларусі сустрэў нас радасна. Мабыць, анёлы падхапілі Рыгора Барадзіна, калі надоечы ноччу сарваўся ён з карказломнае лесвіцы. Але, тым ня менш, ня змог ён пасхаць з намі: балелі скабы і бок.

На знакамітым мэмарыяльным комплексе пайшлі пілігрымы-пленэраўцы на «Прарыў». Помнік, за ўзвядзеньнем якога сачыў Пятро Маўраў, з пачварнаю скульптураю, успрымаецца цяпер ня больш як даміна часу. Куды болей уражаюць масяжовыя дошкі з імёнамі тых, хто загінуў, прарываючы фашыстоўскую блякаду. Ёсьць сярод іх і Быкава.

Намёты пад бусьлянкаю

Лягер з намётаў у Бычках быў разбіты пры хаце быкаўскай сваячкі Антаніны. Колісь у ёй месцілася школа, у якой вучыўся і будучы клясык, а цяпер маладзенькі бусьляняты здзіўлена пазіралі са сваёй бусьлянікі — адкуль гэта панасхала столькі народу?!

Сталічная дэлегацыя прыбыла ня першаю. А таму пасьяшаліся мы з арганізатарамі турботамі да Ады Райчонак, якая апекавалася пленэрам. Прымала яна сардэчна і толькі няўцямна пазірала на Аляксандра Родзіна з падмайстрам, якія, нібыта кагуляры ў чорных апрапах, доўжылі свой перманэнтны перформанс.

Гранітны падворак

«Філіял вушачкага музэю народнай славы імя У.Е.Лабанка. СЯДЗІБА-МУЗЭЙ Васіля Быкава». Такая шыльда прышрубаваная да навіоткай, зь бяравення як зьвон, хаціны. Быкаў, аказваецца, філіял Лабанка?! Прызнаюся, не адразу згадаў, што апошні быў адным з арганізатараў

партызаншчыны на Віцебшчыне, а потым — партыйна-дзяржаўным функцыянерам. Дый азначэньне «сядзіба-музей» як мінімум спрэчнае, бо адшукаць там аўтэнтыку доцьць праблематычна. Ці павернецца ў якога гэта язык, каб заявіць: «У гэтай хаце нарадзіўся народны пісьменьнік Беларусі...» Але, мабыць, у традыцыйна сёньняшняй бюракратыі — зрабіць «красіва». Маём што маём — сялянскі падворак, пасыпаны гранітным шчэбенем. Але ластаўкі дык і гняздо пасьпелі зьвіць пад вільчыкам.

Думкамі пра спадчыну Быкава дзяліліся Лявон Баршчэўскі і чыноўніца з райвыканкаму. Варшнінкі, Іпатава, Скобла чыталі вершы. Валодзя Няжыкаў падарыў музэю кепку, якую атрымаў ад Васіля Уладзімеравіча ў Фінляндыі. А захавальніца музэю Антаніна запрасіла гасьцей і аднавяскоўцаў аглядзець экспазыцыю. На жаль, пакуль беднячкую.

Думалася: вельмі хораша, што нашы творцы хаўрусуюцца. Гэта заканамерна: мастакамі і адначасна літаратарамі — былі Драздовіч і Быкаў.

Літаратурнае жыцьцё — праз быліцы, паказкі і аніжоды — бруіла і на сяброўскай вярэры. За тамаду быў бард Віктар Шалкевіч. А назаўтра ягоны калега Зміцер Сідаровіч пабудзіў пленэраўцаў мэлёдыямі не гітары, а дуцы.

Бычкоўцы выганялі на пашу нешматлікіх кароў і не саромеліся ні аб'ектыва, ні мікрафона. Былі ня супраць пагрэцца ў промнях славы вялікага земляка. 76-гадовая Соф'я Быкава ня толькі спрытна пераапрацулася ў чысьцейшае, але й вывела з хлява папазаваць сваю любіміцу-казу.

Алесь Пушкін прыехаў на пленэр пісаць партрэт Васіля Быкава. «Маю выдатныя фотартреты Быкава ад Уладзімера Кармілка, з

Гаспадыня пленэру Ада Райчонак.

зробленья яшчэ на пахаваньні Алеся Адамовіча. Мне не хапала толькі жыўленьня і выяваў быкаўскай зямлі... Думаю пра сям'ю, пра Беларусь, пра свой Бобр. Пра тое, каб на гэтай зямлі мы былі ўсё ж гаспадарамі, а не якімісьці індзейцамі ў рэзэрвацыі...» Алесь пакутліва разважае, хто з сучаснікаў узваліць на плечы ношу маральнага, духоўнага лідэра нацыі пасля таго, як яе апостал адышоў у лепшы сьвет.

Сярод быкаўскіх краявідаў

Адны мастакі ў Бычках накінуліся на натуру, другія выправіліся аглядаць навакольні ажно да касьцёлу ў Селішчы, трэці гаманілі зь сястрою Быкава Валянцінаю. Сяргей Шатохін рабіў з дапамогаю мясцовых хлапцоў паветку над варыўнёй. Аляксей Марачкін распаचाў сваёсаблівы дыптых на... дзьвях ад шафы, знойдзенай на закінутай сялібе. А яшчэ ў яго замест палатна была прызапасена... прапыніца! Пад раскідзістым клёнам Эдуард Агуновіч шчыраваў над парным партрэтам сястрычак Быкавых-Баратынскіх (шыкоўнае прозьвішча!), якія прыкацілі на роўварх з Кублічаў.

Не зьявіўся ўчастковы, каб перапісаць пленэраўцаў, як гэта было ў чэрвені ў Валодзькаве на Глыбоччы-

...а Уладзімеру Сулкоўскаму — неабсяжныя краявіды.

Алене Шарыпе болей імпанавалі вясковыя замалёўкі...

не. Затое немаведама што рабілася з электронікай. Бяз даў прычыны спрацоўвалі сыгналізацыі ў аўтамабілях, капрызілі гадзіннікі, не аказваліся мабільныя тэлефоны. «Напэўна, пільнуюць за намі з спадарожніка-шпіёна!» — жартавалі мастакі.

На жаль, мусіў вяртацца ў сталіцу раней. Ад'яжджаў, але ведаў, што ў пленэрыстаў напішуча новыя эцюды, складуцца вершаваныя радкі, здымуцца фатасэры «Закінутыя хутары» і «Жыве Беларусь!». Што на

закрыцці пленэру Рыгор Барадзіна прычытае новыя радкі і засьпявае пры вогнішчы народныя песьні. Прадчуваў, як усцешчацца жыхары навакольных вёсак запрашэньню на выставу, як будуць узрадавана пазнаваць на палотнах аднавяскоўцаў ды краявіды. Суцшаўся й тым, што стане пленэр у Бычках традыцыйным.

Менск—Вушача—Бычкі—Менск

Уладзімер Сіўчыкаў
Фота Анатоля Клещчука

Увайсьці ў Котру двойчы

Сяргей Харэўскі

Што можна цешыць сэрца падарожніка болей, чым бадзёрая сонечная раніца, якую збіраюцца сябры ў паход? Ці можна двойчы ўвайсьці ў раку? Сёлета я здолеў — у Котру. Раку, што цячэ праз дрымучую лясную прапахлю брагай з пышчых бровараў.

Мінулы раз мы плавалі па Котры Родакцый «НН». Сёлета была іншая кампанія — спрэс сацыялігі зь філэзафамі. Ды перакладчыца Калацкая. Ды паэт Хадановіч. Ды кіраўнік хору «Унія» Кірвала Насаеў.

Якія нечаканасьці нам прыносіць жыцьцё! Кожнае раніца, пакуль розум паступова выясьняе фантастычнае відмо ночы, было б рэалістычна прачынацца пад шэрэм беларускім небам, дзе ў марлеву сыценку намэта б'ёцца адзін зь незлічонах нашых камароў, што сілкуюцца нашаю і, заўважу ка знаўца, ня толькі нашаю крывёю.

Рамантаўнае Берштаўскае возера

Першае ўражаньне ад пачатку маршруту — магутнае рамантаўнае Берштаўскае возера, зьперэзаннае тунанамі ды каўткім дымам нашага вогнішча. Рэха тут б'ёцца ў берагах, нібы збалелае сэрца.

Берштаўскае возера злучана дзьвюма пратокамі з рэчкай Котрай. Праз адну пратоку вада з Котры трапляе ў возера, а праз другую, каля высеку Бераставіна, вяртаецца ў рэчку. На гэтых пратоках звычайна ставіліся язы — прыставаньні для лодкі рыбы.

У Берштаўскім возеры, паводле інвэнтару, які прыводзіць знаўца тамтэйшых мясцін гісторык Сяргей Токць, вадзіліся шчупакі, самы, акуні, ляшчы, які, ліні, плотка, верхаводка. Гэтую рыбу лавілі на возеры вялікім невадам. Рака Котра была галюнай воднай артэрыяй пушчы. Па ёй сьляне спайлялі лес да Горадні і далей да самага Каралюца.

На вялікі жаль, ад тае былое раскошы засталася адна запісы ў старонках старых кніг. Першым прыкрасам адрыцьцём была амаль поўная адсутнасьць рыбы ў рацэ. Бывалыя тубыльцы ніжэй па плыні тлумачылі, што рыбу няшчадна павыбівалі электравудамі. Калі ня бачыш нават маляўкі ў чысьцюткай, салодкай вадзе, думкі надобрыя крозячы усялякімі карамі на тых, хто гэтак па-барбарску зьнішчае найлепшае, што ў нас паставалася. Між іншым, яшчэ гадзію п'ятнаццаці таму ў Котры вадзіліся і чырванакніжныя харыносы са стронгаю.

Таму даваўся есьці багата мяса. На вярчу быў шашлык. На раніцу — гусяценны ўсходні плоў. На думку Ігара Бабова, кіраўніка ўсяе выправы, гэта было для яго найцяжэйшым выпрабаваньнем.

Дазволі тут сабе яшчэ адну цытату з таго ж Токця. «Паводле веравызнаньня насельніцтва падзялялася на 1714 каталікоў і 1106 праваслаўных. Праўда, на абшарах Берштаўскай грамады не было ніводнага парафіяльнага храму, а толькі праваслаўная каплічка ў Берштах (пабудаваная ў 1816 г.) і каталіцкая ў Новай Рудзе. Большасьць жыхароў вёскі Бершты зьяўляліся прыхаджанамі Глыбоцкай царквы, якая знаходзілася на тэрыторыі Лідзкага павету Віленскай губэрні. На жаль, пра

рэлігійнае жыцьцё бershтаўцаў у гэты пэрыяд нам амаль нічога невядома. Не захавалася зьвестак і пра тое, як яны былі пераведзены ў 1839 г. з уніяцтва ў праваслаўе».

Пушча «Мужыцкай праўды»

Дрымучая пушча. Па берагох колкі вёсачак. Аднаго разу «НН» ужо рабіла сьтоды адмысловую экспэдыцыю. Што інтрыгавала: недзе тут, у Катранскай пушчы, на загад Капіноўскага Валер Урублеўскі ціснуў «Мужыцкую праўду». Ня ведаю, як было за часамі паўстаньня 1863 г., але й сёння даеш веры, што апроч турыстаў і паўстанцаў тут ніхто ня пройдзе.

Няясны пошчак птушак, галасоў якіх у гэтую пару ўжо і не распознаць. Гіганцкія дрэвы, якіх у нашыя часы невераэмна й сустраць. На хвіліну ўявіце сабе ясень, якому за трыста гадоў... Грабы, вязы, яліны. А дубоў там не зьлічыць. Першае ўражаньне, якое не стасуецца з паярэдзім, — падпаленыя па краях пракаветныя дубы. Натуральна, гэта рабілі не прыбышы. Мясцовыя мэханізатары, спрабуючы знайсці сваю нішчыную калгасную капейку, замест таго каб плаваць дрэва цапкам, падпальваюць пушчанскіх волатаў, каб тыя хутчэй зваліліся.

Самапальныя бровары

На кожным ці, прынамсі, праз адзін, павароце, у тых самых інсургенцкіх пушчах нас сустракаў новы сюрпрыз — сур'эзна, прамысловая наладжана самапальны бровар. І зьменлівая псыхалёгія тубыльцаў. Першая вёсачка, што трапляецца пасля Берштаў, Сухары, знаходзіцца ад іх за 18 км з гакам.

Той самы гак напачатку здаваўся цапкам непералодным праз суцэльную сьцяну даўжэзных чаратоў, у якіх гублялася мэта шляху. Пасля кароткага ўступнага слова філэзаф Ігар Бабоў, наспрасіўшы чыстае калодзежнае вадзі, сутыкнуўся зь неўміручымі пакуль тут традыцыямі гасьціннасьці. Сутыкнуўся зь не зусім каб нечаканай, але з новай візіяй беларускай сытуацыі. Ужо ці не на першым павароце нашае вандроўкі ў першай жа вёсачцы знайшоўся тавар штодзённага попыту. А да яго — малачко, гурочкі, кроп, цыбуля. Асабліва гэткай непасроднасьцю была ўсьцешана Вольга Калацкая, шчырая вэгетарыянка. Усё за так.

Дарчы, у гэтай жа вёсачцы дагэтуль зьберагаюцца традыцыйныя пляцення корабаў і кашоў, што і да сёння маюць тут не абы-які ўжыват.

Катранскія джунглі

Я не збіраюся сьцьвярджаць, што вэчнае лета робіць людзей шчаслі-

вымі. На некаторых паваротах Котры я ў гэтым моцна сумняваюся. Несупынны бляск сонца і несупынная зеляніна — наўрад ці найлепшы фон для жыцьця. Брак халоднае пітнае вадзі пасярод балотнае ракі. Неправільны зарасьнікі араліяў і хмелю, празь якія выйсьці на багісты, сьлізкі бераг месцамі немагчыма. Звон інсэктаў, што джаляць у самы непрыдатны час. Напрыклад, у Бабкова схітрыўся ўпіцца клешч, даставаць якога даваўся цэлым селктывам. Ну, а п'явак, якіх сёлета распладзілася безьліч, даводзілася зьдзіраць самому...

Што ж, любая выправа такога кшталту — фізычнае выпрабаваньне. Кожны з удзельнікаў мусяць несці на сабе сама меней пад 50 кг рыштунку. Штогвечар змагацца са слатою і надходзячым туманам. Зь вільгацьцю, што нейкім інфэрнальным чынам запаўнае табе пад галаву. Зь нячэстай брунатнай вадюю, якую, не раўнуючы як у тропіках, трэба дэзінфікаваць, фільтраваць і адстойваць. Трэба нарыхтоўваць велзарную колькасць дроваў, каб сушыць рэчы, гатаваць каву ці смачнае на агні шчаўе. Трэба падстаўляць адзін аднаму плячо, нельга нікога кідаць за паваротам, бо невядома, што там можа здарыцца. Трэба моцна веславаць, шпурляючы назад па цэлым вядры вадзі. Доўгімі гадзінамі. Трэба ратавацца ад нялітасьцевага сонца, што з кожнае твае пырска робіць ліну, якая будзе пячы. Натуральным было адно з першых маіх пытаньняў у першую ж раніцу: «Калегі, а што ў вас... не баліць?» Натуральна, што праз усё паколатае, пабітае, замочанае дый проста стукнутае размовамі вэчарамі ня клеіліся.

Дубы і масты

Насуперак чаканьням, апроч гучную сьпеваў пад хадановіцкую гітару ніякіх геніяльных думак не выказвалася. Філэзафы працягвалі мяляваю гамонку пра тое, пра што не дагаманілі ў Менску. Саныёлягі Мікола Каіук ды ўладзімер Абушанка са сваімі раскладамі былі відавочна самі па сабе. Цялела сэрца адно хіба ад творчасьці Хадановіча, якая йзноў вяртала ва ўлоньне літа-

Валянцін Акудовіч — філэзаф, альпініст і вандроўнік

ратуры. Валянцін Акудовіч пры канцы вандроўкі ад душы цешыўся, што галава нарэшце пустая як звон і яе пара насычаць новымі думкамі.

Апроч размаху самагонаварэньня (не хачу нікога пакрыўдзіць) зьдзіўляе бязьдзейнасьць упадаў, якая толькі й дазваляе паставіць усё з такім размахам у пушчанскіх нетрах.

Котра віляе ўздоўж межаў Гарадзенскага й Шчучынскага раёнаў, адлаводна ўсё тут па астаткавым прышчыце: маўляў, чаго гэта я ня ў свой раён буду дарогу вёсці! Была й цапкам сюррэалістычная карцінка, вяртая п'яра Далі. Уявіце сабе драўляны масток — нішто сабе масток. Але сьцежак да яго няма! Толькі гіганцкі, памерам з дваццаціпавярхова хмарачос, стаіць дуб, каранямі напалову ўжо над вадюю. Вакол тэмановы вербалоз, крапіва. А пры самым беразе, у яшчэ роснай траве, — дзьвячаты пантофлікі ў матузках. Яшчэ й не астылі. За той час, пакуль мы там падслікоўваліся салам з мацою, гуркамі й таварам штодзённага попыту, ніхто з пушчы не азваўся. Нікога не было відаць і ў вадзе.

Нялёгка ўявіць сабе, што гэта за вада — шырынёю пяць-шэсьць мэтраў, на вірах пад тры-чатыры мэтры глыбінёю. Павароты настолькі рэзкія, што не пасьпяваеш упісацца і даводзіцца часыцьком тарапіць чаротныя сьцены Усьцяж не-трывалых берагоў.

Трасянкавы паэт

Разам з тым пах хвої, разнастайныя берагі, то неадсяжна стромкія, то лагодна пляжныя, не дадуць засумаваць нікому. Не засумуеш і ў вадзе: то велзарныя карчы тапляюць, то вась яшчэ зялёнымі шатамі ўваленыя вялізарныя дрэвы. Усё гэта хутка спавівае дзікая расьліннасьць, на

якой у мностве плодзяцца інсэкты й жабы.

Балазе хоць птушкам тут пракорму не бракуе. Таму яны водзяцца тут у незлічонай колькасці. Чаплі й жоравы, буслы й лебедзі... Узрэліа гэтым разам і мноства драпежнага птаства.

За доволі зможнай вёскаю Сухары ў Котру ўпадае рэчка Астрынка, утвараючы надзвычай прыгожае возера, парослае старымі пакрыччатымі хваёмі й густым маліньнікам, што сёлета ўрадзіў-такі.

У вёсачцы з польскім назовам Шклёнск нас напаткаў яшчэ адзін сюрпрыз — сапраўдны тамтэйшы палэт трасянкавы Саша. Вёска была спазна немцамі ў вайну разам з 76 жыхарамі, помнік з кржам па якіх стаіць на гары. Побач — бронзавы манумэнт таму партызану, празь якога вёску й спалілі. Подпіс баз косак: «Ад райкому радных і блізкіх».

А сёння вёскі выміраюць самі па сабе. У тых самых Навасельках няма аніводнае каровы. Але засталася пазэя.

Вось два масты — адзін помнік нягледзячы савецкага будаўніцтва, другі — новай будучыні. Ад мосту да мосту — 10 мэтраў. Усё цячэ, але нічога не мяняецца. Бадай, праз гадю дваццаці паставяць тут і трэці мост.

Скаканьне з плаціны

Пасля Шклёнска Котра рэзка мяняецца. Яна становіцца цёмнай і інфэрнальнай. Вада набрыняе чарноццем, а чараты — нечуванай вастрыжнёю і зваблівымі пахамі, не раўнуючы як галасы сьвіраюў.

Самая вялікая вёска на Котры — Галавачы. Насамрэч разьлеглая й брудная вёска, цапкам прасьмярдзелаа будлагадолюю.

ПЕРАМІРА КАРТКА

Закапанае жыццё

Кароткая тыпалёгія беларускіх дачнікаў

Тацяна Барысік

Летні дождж. Людзі пакаваліся на прыпынку. Кабеты сярэдняга веку голасна перамаўляюцца:

— А ці ё ё дождж на нашых дачках?

— Давай вечарам суседзям пазвонім і дазнаемся.

Адна з суразмоўніц узьнімае вочы да неба й кажа, на хмары глядзячы:

— На дачу йдзіце, на дачу, у бок Вендрыжу!

— На Шклоў!

— На Быхаў, — абзываюцца некалькі галасоў.

Ані вялікага голаду, ані доўга-тэрміновай сьпёкі ў краіне няма. Проста гэтыя людзі хворыя на дачную ліхаманку. Хваробу распаўсюджаную ў нашых краёх, якая шкодзіць псыхічнаму здароўю ня толькі самога носьбіта, але і ягонага атачэння, і характарызуецца незваротнымі зьменамі ў сьвядомасьці. У выніку асоба робіцца няздольная ўспрымаць навакольную рэчаіснасьць адасоблена ад свайго надзелу ў 5—10 сотак, а ўласная града радзкі бацьчына цэнтрам сучаснай шывілізацыі. На кожны дачнік — хворы. Таму, каб засьцерацца ад узьдзяеньня захворваньня на вас неспэрадна, пажадана ведаць формы яго праўленьня і меры прафілактыкі.

Хвалько

Адразу прыгладваецца мажняя гаварка цётка ў дызэлі і сьіны лімант на ўвесь вагон:

— Ой, як у мяне ўсё расьцешь! На адным каліве па дванаціцца яблыкаў. А ў мяне ж перцы во такія! А цыбуля во такія!

Не сьпіннаўся зайздросьціць, лепей пагамніце зь яе суседзямі на лецішчы. Бо на самай справе гарод такой гаспадыні мае зьяндаланы выгляд. Хвалько езьдзіць на сваю фазэнду штодня, але зусім не дзеля градаў. Рабіць на зямлі яна ня любіць і не пры-вяска. Кульне чарку ды сьпіць у барэзке, каб у горадзе п'янай ня бачылі. Адпачывае ад вечнага гардыру ў перанаселенай квэртэ, надукучлівых дзяцей, унукаў. Цягаецца ў будзённыя дні па чужых гародах, шукаючы дарэм-

най спажывы. Варыянтаў дачнага адпачынку можа быць безліч. У транспарце ж такія хворыя хлусяць выключна з мэтай узьняцьця ўласнай самацэнкі, аўтарытэту хаця б у вацах выпадковых людзей. Для грамадства хвалько шкодны тым, што, па-першае, не дае спакойна спаць у дызэлі. Па-другое, сваім дылетанцкім парадзі, якімі шчодро адорвае ўсіх навокал, хоць цяміць у расьлінаводстве і нарыхтоўцы гародніны меней, чым сьвіння ў апэльсынах. Таму, даведваючыся ад выпадковых людзей рэцэпт засолкі сырых баклажанаў, праверце інфармацыю, інакш выкінеце ўраджай на сьметнік. А пачуўшы знаёмае «А ў мяне ж гуркоў парасло!», адкажыце: «Вось і ежце на здароўе».

І працягайце дзівіцца на кра-евіды за акном.

Актывіст

Гэты хворы індывід адрозні-ваецца хаатычнай грамадзкай актыўнасьцю, звычайна лезьці не ў свае справы, а таксама вырашае ўласныя праблемы за кошт іншых. Наносіць значны ўрон сьпыхці і кішні. Інтэлектуальная недарэўнасць кампэнсуецца амбіцыйнасьцю, нахабствам, імкненьнем усюды пачуваць сябе ад дома. Надзвычай любіць камфорт, на лецішчы хоча ўладзіцца як мага лепей, будуюцца. Такія хворыя часта сустракаюцца сярод старшынёў дачных каапэратываў. Для таго каб балбатаць па тэле-фоне на лецішчы, ён не набывае мабільнік, а агітуе, прымусова зьбірае грошы на ўстаноўку тэле-фона за кошт каапэратыву. Як будучы аплачывацца размовы, хто будзе вартвацца тэлефон-ную будку — яму не ў галаве. Ніякай рэальнай улады гэтая пачвара ня мае. Найлепшы спосаб сабраць абароны ад яе — ігна-раваньне яе пачынаньняў. Не дзавальце актыўнасьці адчуваць сябе самым іхтражопым у каа-пэратыве, драць зь яго на вас ды вяршыць родзічаў. Вылучайце ў адказ сваю яшчэ больш абсурд-ную прапанову пабудовы на грошы каапэратыву царквы або

фантану. За грозы выключэнь-ня з каапэратыву ад душы пась-мейцеся і вельмі настойліва па-прасіце больш не турбаваць вас рознай лухтой.

Супэрдачнік

Самая цяжкая, заразная, несь-вечная форма дачнай ліхаманкі. Блізкім хворага, калегам па пра-цы — мае спачуваньні. Усё жыцьцё супэрдачнік з дапамогай свайго надзелу здэскуецца зь сябе і з астатніх. Марна гаруе сам і прымушае гаравач іншых. Затраты на прасэд, плёнку, угна-енньне куды большыя за кошт ураджаю, ад хворому гэта да-водзіць бессэнсоўна. Пацэна бясспрэчны аргумэнт: «Раз ага-род ёсьць, яго трэба салзіць». Дзеля лецішча супэрдачнік ня толькі жыве, але і памерці гато-вы, у плуг запрогшыся. Такіх выпадкаў паўсюль багата.

Ня блытайце аматара расьлі-наводтва з супэрдачнікам. Апо-шні атрымляе неаблаі ўраджай толькі за кошт вялізнай плошчы агароду, няспыннага рачкавань-ня. Новых сарту расьлін не вы-водзіць. Значная частка ягоных укараненьняў няк не ўплывае на агародную флёру, адно людзям жыцьцё ўскладняе. Так, граду клубніц супэрдачнік накрывае плёнкі, потым выразае дзірку на кожны куст, каб ягады на зямлі не ляжалі, ля кожнага калі-ва памідураў, нават калі іх пад-сто, укопвае абрэзаную плясты-кавую бутэльку, залівае туды вадку, каб расьлінам хапала вільгаці. Шчыра перакананы, нібыта бульбу трэба салзіць толькі тады, калі месяц у фазе росту. Распытаны, размовамі, парадзімі гэткага кішталту ат-ручывае ўвесь абедзённы перапы-нак. Гутарыць на іншыя тэмы няздатны. Дэманстрацыя ўла-снай бессэнсоўнай працавітасьці выклікае комплекс непэўнавар-тасьці, адчуваньне віны перад сваім агародам у нясталых асоб. Ні ў якім разе не распавядае нічога супэрдачніку пра леціш-чы, інакш празь месяц аб самі захварэце на ліхаманку, або не-чакана для ўсіх пры словы «дача» пачынае заходзіцца не-мым крыкам.

Магілёў

прыватнасьці

Вішнёў на паляваньні

Зьміцер Вішнёў падчас перформансу.

Сустрэць на менскіх вуліцах літаратара нападлітку — звычайная справа. На Вішнёва я натрапіў выпадкова. Пазнаёміўся з ім тыдзень таму, павітаўся з ім пазаўчора, а ўчора — не павітаўся, хаця і бачыў. Ён учора таксама бачыў мяне, але таксама не павітаўся. Цікавая адбылася несутрэчча. А ў гэты вечар — вечар паляваньня — Зьміцер Вішнёў выходзіў з мэтро, размаўляючы з нейкім хлопцам у джынсах.

Я заўважыў Вішнёва толькі тады, калі натоўп кінуў мяне да яго — ці то пад ногі, ці то ў твар. Але ён не зьвярнуў на мяне ўвагі, павярнуўся да свайго суразмоўцы; я пакрочыў за імі. Нам было па дарозе; можна было б напісаць, што я перамог сваю цікаўнасьць і пакрочыў проста дадому, але... я крочыў менавіта за імі. З хлопцам у джынсах Зьміцер разьвітаўся на прыпынку. Потым мы «субачылі» адзін аднаго, пачалі размову пра конкурс імя Пётракі, які скончыўся днямі. «Кія вы ўсе маладыя й таленавітыя», — сказаў Вішнёў, хаваючы іронію. Ён хутка прапанаваў выпіць па бутэльцы піва (надвор'е спрыяла), але... «Пачакай, я толькі пазнаёмлюся вунь з той дзяўчынай». Добра, Зьміцер, я пачакаю.

— Прабачце, калі ласка. Вы такая прыгожая, вы мне так падабаецеся, можна з вамі пазнаёміцца?
— Не.
— Я — Зьміцер. А як вас завуць?
— Навошта вам гэта ведаць?
— Як жа мы будзем размаўляць, калі я ня ведаю, як вас завуць?
— А мы ня будзем.
— Я так не магу. Дзе вы вучыцеся?..

Дзяўчына вучылася ў пэдагогічным унівэрсытэце. Мы ўтраіх пагрузіліся ў тралейбус, і нейкі час мне не было чуваць, што ён казаву ёй. Але размова працягвалася, і за гэтыя паважай Вішнёва ўсё бачыў. Пасьля захаду сонца і ў знаёмай дзяўчыны нялёгка выклікаць давер. Зьміцер стваруў суд.

Праз два прыпынкі мы выйшлі з тралейбуса, і я зноў далучыўся да размовы. Узявіце маё расчараваньне, калі я высветліў, што яна ня зрушылася ні на крок! Эх, Вішнёў, мы дарма марнуем час...

Мы ішлі вельмі цёмнай вуліцай, да інтэрнату заставаліся лічаныя крокі. Нарэшце дзяўчына пачула тое пытаньне, якое не магло не прагучаць. Бо яна ж ішла побач са Зьміцерам Вішнёвым, слынным бум-бам-літаўцам, піанерам «Першавету», паэтам, які вырас — і застаўся паэтам. Толькі стаў прыкладам для перайманьняў з боку наступнага пакаленьня.

— Можна прачытаць вам верш? Спыніцеся, калі ласка! Можна я прачытаю вам свой верш?
Яна спынілася. Зьміцер Вішнёў набраў у грудзі паветра, і...

«Зафрактуй маё цела!
Паркетнае неба будзе над нам!
Мае пальцы...» — і г. д.

— Вы прачыталі? — спыталася дзяўчына.
— Прачытаў, — адказаў Вішнёў.
— Можна ісьці?

Яшчэ некалькі крокаў аддзяляла нас ад ганку інтэрнату. Вішнёў узяўцаў па прыступках і вярнуўся ў сьвятло, што выбухнула з адчынёных дзьвярэй, — за ёй! Я застаўся на вуліцы й чакаў Вішнёва — нядоўга. Ён выйшаў сумны (знаемства скончылася ля інтэрнацкай вахты), але надзея яшчэ жыла ў ім.

Наступная ахвяра Вішнёва проста ішла нам насустрэчу. Шэраг ужо знаёмых нам пытаньняў прынёс добрыя вынікі: дзяўчыну звалі Кесія, яна працавала на тэлеканале «Лад». На жаль, яна не згадзілася даць Вішнёву нумар свайго тэлефону, але ён прэзэнтаваў ёй уласную візытоўку. Зьміцер Вішнёў, чалавек з візытоўкай ад выдвельца «Логвінаў», дастаў аловачак і дадаў да яе зьместу нумар мабільнага. Вуліца была яго сьцэнай, а я — глядачом. Яна ўзяла паперчыну і зьнікла ў ночы, паабядаўшы патэлефанаваць раіцай. Але раіца мудрайшая за ноч.

Паўза, якую мы правялі ў пошуках, не прынесла мне разуменьня таго, што адбывалася. Была амаль адзінаццатая. Мы спыніліся ля дзьвюх дзяўчынь, што палілі ля ўваходу ў інтэрнат. Гэта быў спрынт: Зьміцер добра разумеў, што часу няма, што цыгарэты згараюць вельмі хутка... Ён наспрабаваў і не пасьпеў. Мы падселі да першакурсніц, што бавілі час на лаўцы побач, але Зьмітру яны падаліся зьялістымі і мы хутка разьвіталіся з імі.

Крочылі па наступнае піва. Зьміцер перахапіў наступную дзяўчыну й тлумачыў ёй, што заўтра адбудзецца паэтычная імпрэза, падчас якой ён будзе чытаць вершы. Вось яно... «Я, ПАЭТ, ЗАПРАШАЮ ВАС НА ПАЭТЫЧНУЮ ВЕЧАРЫНУ» — казаву ён. «Вы, паэт, запрашаеце мяне на паэтычную вечарыну...», — чула дзяўчына. *Ня дзевак мы шукалі ў вялікім горадзе, а статус Зьмітра Вішнёва — беларускага паэта.* Але дзяўчыты тым вечарам хадзілі хутка й адмаўляліся разумець, што такое верш, паважач проста за талент і верыць прыгожым...

На прыпынку, зь якога Вішнёў зьбіраўся зьяжджаць дадому, мы раптам наткнуліся на трох студэнтка са спэцыялізацыяй «Сусьветная мастацкая культура». Яны нечакана пачалі адказваць нам па-беларуску, размова цягнулася колькі хвілін. Раптам затрэнкала мая мабіла, і я адшпору паразмаўляць за дапок на прыпынку. Вярнуўся — і не знайшоў ні дзвучат, ні Вішнёва.

Вішнёў зьехаў зь дзяўчатамі. Вішнёў зьехаў, не разьвітаўшыся. Вішнёў ускачыў у 82-гі, імкнучыся скарыстаць свой апошні шанец гэтага вечара.

Дзеўкі! Калі ўвечары да вас падьдзе незнаёмы чорнаволы чалавек з бляшанкай піва ў руду — не жахайцеся! Цяпкам магчыма, што гэта вядомы беларускі паэт Зьміцер Вішнёў, аўтар кніг «Бочкавы краб» (1995), «Афрыканскія магчывы» (1996), «Клёктамус» (1996), «Штабкавы тамтам» (1998), «Тамборны маскіт» (2001). Ён мае мірныя намеры. Паразмаўляйце з ім. Памятайце: на пароль — «Зафрактуй маё цела!» — ёсьць водук — «Паркетнае неба будзе над нам!».

Павал Сьвядлоў

